

Natur & miljø

Norges Naturvernforbund

2/1999 • KR 39

**Landsmøtet
i Lom**

*Hildegards
urtehage*

**NATURVERNFORBUDET
VIL RYDDE OPP**

**Balkan –
verst siden
Tsjernobyl**

TEMA NORSKE ROVDYR

ulven
hatet og
elsket
nesten
utryddet

770802461002

DYRK DIN EGEN TANNKREM

Sjølbergning er på alles
lepper igjen – ja ikke bare
på leppene faktisk.

For å hindre at Karius
og Baktus bygger vestvendt
leilighet med balkong og nye
stigeledninger i hjørnetannen
din, kan du nå lage din egen
tannkrem.

Ifølge bladet Sjølberger'n er
de tannkremene som selges i
butikken ofte testet på dyr. I
tillegg inneholder de for en
stor del vann, skadelige slipe-
midler og syntetiske tilset-
ningsstoffer. Dette unngår du
ved å skaffe følgende:

4 ss krittpulver,
3 ss kaolin,
1 ts fint kjøkkensalt,
10 dråper eterisk olje, (f.eks.
anis, nellik eller kanel)
vegetabilsk glyserin

og tilsettes den eteriske oljen.
Deretter blandes dette med
resten. Før du begynner med
det som er morsomst, nemlig
selve pussingen, må du ha noe
å ha din nyrørte pasta i. Også
her har Sjølberger'n et fikst
triks.

Dersom du er tidligere tann-
krembruker kan du resirku-
lere gamle tannkremtuber av
myk plast. Klipp av bunnen,
fyll på hjemmekremen, rull
opp et par ganger og stift igjen
med en brukt stift: Voila!

PÅ SYTTITALLET var sjølbergning
noe man helst burde drive litt
med – i det minste snakke om.
De færreste klarte vel å berge
seg helt sjøl – likevel levde
begrepet blant katt og kaniner
og jeg-er-så-glad-hver-jute-
kveld. Ja, også et stykke uten-
for disse miljøene faktisk.

Det var noe positivt over det
med sjølbergning – noe radi-
kalt, realt og skikkelig – det
var trolig derfor det aldri het
selvbergning. Samtidig var det
mulig å spare litt penger på
sjølbergning, men det snakket
man ikke om – for hva skulle
man egentlig med dem?

Noen drev det relativt langt;

geiter og Karlsøy og alt det der.
Andre nøyde seg med med
med en tomatplante i vindu-
skarmen. Selv slo jeg meg, i
ung alder, på kaffeproduksjon
av den litt bærekraftige sorten.

Kaffe var, fant jeg ut, en
svært viktig drikk for å få det
menneskelige maskineri til å
fungere bedre – for ikke å si
fungere i det hele tatt.

Samtidig var kaffe noe gruff
rent miljømessig sett – lang
frakt, giftsprøyting, utplyn-
dring av arbeidere, ekle regi-
mer osv.

Ut fra dette burde man
strengt tatt ikke drikke kaffe i
det hele tatt. Men så var det det
med teori og praksis – like vri-
ent dengang som nå. Løs-
ningen måtte være å dyrke sin
egen grut.

Ettersom kaffeplanten ikke
vokser vilt her i landet, og det
finnes sterke klimatiske grun-
ner for akkurat det, sådde jeg
til plantasjonen min innendørs.

HVORFOR GJORDE DE IKKE dette
under krigen? tenkte jeg mens
jeg gjorde klar trakteren. Det
skulle vise seg å være en
grunn. Etter noen måneders
rastløs venting, hvor jeg hele
tiden justerte hybelovnen
etter middeltemperaturen på
Java, leste jeg nemlig på frøpo-
sen; Spiringstid: 5 år.

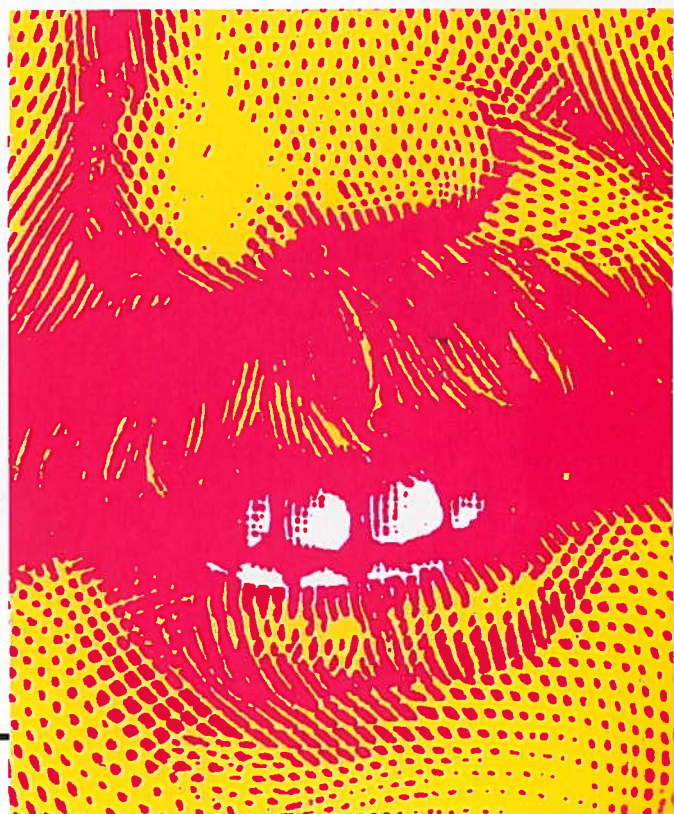
Det var altså derfor man
drakk kaffeerstatning under
hele krigen; den annen ver-
denskrig var lang nok til å lage
sko av fiskeskinn og bensin av
treknoller, men ikke til å
dyrke sin egen evergood.

Op på syttitallet rakk man å
produsere slengbukser, potet-
gull med paprika og endel
annet i brun-oransje, men også
her ble hjemmeproduksjon av
kaffe for tidkrevende – i hvert-
fall for meg.

Jeg skjønnte med dette at jeg
ikke var i stand til å berge meg
selv. Men det passet i grunn
fint ved inngangen til åttitallet
– da ble det jo på moten å bli
berget av andre i stedet.

Nå når nederlaget er kom-
met litt på avstand er det gle-
delig å registrere at i vår kom-
postmoderne tid feier sjølber-
gingstanken igjen inn over oss
med resirkulert styrke og en
masse gode ideer.

Jeg har tenkt litt på våtser-
vietter. Jeg mener; det er jo
bare å dyppe en dorull i sitron-
saft så er man i gang. □

Innhold

Klassisk landsmøte i Lom

13

Erik strålte som en sol etter Naturvernforbundets landsmøte.
Ingen store forandringer er varslet, med unntak av en; det skal bli
flere medlemmer i organisasjonen.

Bærekraft, båtpuss og barbeque

26

Båtpuss er ikke nødvendigvis noe svineri.
Bli med N&M på bøljan den grønne.

Syden for spesielt interesserte

36

Syd-Georgia er som et museum. Fascinerende og nesten ingen besøkende.

Hildegards urtehage

42

Historien om ei lita jente som ble murt inne – i 1106.

Miljøtokt langs kysten

46

Miljøskipet Kameleon vil bli langt mer synlig i sommer enn det
navnet skulle tilsi.

Rovdyr i fokus

50

En ny «rovdyrsommer» er i gang. Tragisk for sauer og saueiere,
men mest tragisk for dem som lever på kanten av utryddelse – rovdyrene selv.

Faste spalter

Grønsj 2 • Nyheter 4 Grønn Pepper 10 • I kameraøyet 32 • Liv i laga 58 •
Natur til glede og undring 61 • Blekkulf 62

Leder

Den grønne heisen

Naturvernet i Norge har hatt en
rekke såkalte «storhetstider». Vi
kan for eksempel nevne pioner-
perioden 1910–1920. Da fikk
Norge sin første «Lov om Natur-
fredning», de første tankene om
nasjonalparker ble lagt fram og
det nåværende Norges Naturvernforbund ble
stiftet – nærmere bestemt i 1914.

Går vi til 70-åra finner vi det første natur-
vernåret, vassdragskamp og et splitter nytt
miljøverndepartement. Ja, det kom til og med
ulv på frimerkene – det skulle vært i dag.

På slutten av åttitallet kom en ny voldsom
interessebølge. Om det var Tsjernobyl-ulykken,
algeinvasjonene, ozonlaget, miljøgift-trusse-
len eller bare et vakuum etter jappetida, som
mätte fylles med noe fornuftig, er ikke så godt å
si. Sansynligvis dreide det seg om en kombina-
sjon av mange faktorer. Det førte, uansett til en
ny «topp» – det er nok å nevne at Naturvern-
forbundet hadde 40 000 medlemmer.

Gledesstunder skal jo, ifølge Ibsen og andre,
betales med det motsatte. Etter en interesse-
topp kommer det alltid en bølgedal. Og – der-
som miljøproblemene i hovedsak var løst –
ville det jo ikke vært noe problem. Det er nok å
nevne rovdyr, avfallsmengder, skytefelt, Øvre
Otta, miljøgiftene og klimatrusselen så vet vi at
det desverre ikke forholder seg slik. Folk
trenger stadig Naturvernforbundet – og Natur-
vernforbundet trenger folk!

Organisasjonen må derfor, i tråd med hva
nyvalgt leder Erik Solheim uttalte etter lands-
møtet, satse på å skaffe seg flere medlemmer.
Det er ikke bare noe man går ut og henter. Det
kreves at man har et interessant produkt å tilby
og et apparat som kan markedsføre det. For å ta
det siste først; apparatet har Naturvernforbun-
det i form av sin viktigste kapital; 20 000 med-
lemmer. Det er nok å verve ett medlem hver.

Produktet – ren norsk natur – vil bare bli mer
og mer verdt i åra som kommer.

Tom E. Økland

**NATURVERN
FORBUNDET**

Utgiver: Norges Naturvernforbund
Boks 342 Sentrum, 0101 Oslo, Norge
Besøksadresse: Slippenga 33, Oslo. Tlf: 22 40 24 00.
E-post: redn@online.no Telefaks: 22 40 24 10
Bankgiro: 8200 01 44203 Postgiro: 0803 5 09 46 02

Redaktør: Tom Erik Økland
Redaksjonssjef: Jens Petter Toldnes
Fotoredaktør: Bård Løken
Journalist: Kristian Jahre

Annonser:
Naturvernforbundets Markedskontakt A/S
Tlf: 22 71 92 20
Design/lay-out: dEdesign, Ketil Berger
Sats, repro og trykk: Aktietrykkeriet A/S
Natur & Miljø trykkes på 100 %
resirkulert papir.

Abonnement institusjoner: kr 340,-
Abonnement enkeltpersoner: kr 225,-
Bestilles hos:
Naturvernforbundets medlemservice,
Postboks 6891 St Olavs plass, 0130 Oslo, Norge.
Tlf: 22 99 33 00. Telefaks: 22 99 33 10.
■ Naturvernforbundet innestår ikke for
miljøvenligheten til de bedrifter, tjenester eller
produkter som det annonseres for i Natur & Miljø.

norsk fagpresse®

Natur & Miljø er tilsluttet
Fagpressens Redaktørplakat

FLYTENDE ØKOLOGISK KATASTROFE

Biologiske bomber i ballastvann

En milliard tonn glassmaneter er vanskelig å forestille seg. I vekt utgjør det ti ganger vekten av verdens årlige fiskefangster. Likevel er det plass til alle sammen i Svartehavet, men da er det ikke plass til så mye annet. Ballastvann raserer den økologiske balansen i havet i et omfang ingen trodde var mulig.

● JENS P. TOLDNÆS

Slik man reder – slik ligger man som kjent. Nå er rederne godt i gang med å skite i eget reir, det vil si i havet. Båters bruk av ballastvann fører til naturkatastrofer langt utenfor menneskers kontroll. Det går fram av en ny rapport fra Naturvernforbundet, ført i pennen av Sigmund Setereng

og Gunnar Album. Også Rederiforbundet ser meget alvorlig på problemet.

Begynte med planter

Langs kysten av Norge utgjør ballastplantene en sjelden del av floraen. Plantene kom til kysten vår da tidligere tiders seilskuter tømte sand de hadde hatt med som ballast. Sanden sank, men fremmede

frø fløt i land og formerte seg. Dette medførte ikke de store forandringene for norsk natur. De eksotiske plantene, som har vært hardføre nok til å overleve, utgjør i dag en vakker og verneverdig del av floraen vår.

Vann verre enn sand

I dag brukes det vann som ballast i skip. Også nå fraktes fremmede arter over verdenshavene,

men denne ufrivillige transporten er langt mer risikabel.

– Vann er et primærmedium for liv. Det er i tillegg et flyktig medium. Det kombinert med kompleksiteten i de marine økosystemene gjør frakten av ballastvann uhyre risikabel for naturen, sier Gunnar Album, en av rapportforfatterne til N&M Bulletin.

Tyngden av moderne skipstrafikk i verden i dag går mellom de meste befolkede og forurensede områdene i verden, slik som Rotterdam, Bombay, Mexicogulven, de store sjøene i Nord-Amerika, Australske havner osv.

Grunnen til at enkelte havområder er sårbare overfor de nye artene, er at de er sterkt forurenset.

– Jo mer forurenset og ustabilitet et område er, jo flere nisjer blir åpne for nye arter, sier han.

Svart hav i Svartehavet

Et av de verste eksemplene i verden så langt, finnes i Svartehavet. I 1982 tømte et tankskip ballastvannet sitt i verdens største innlandshav. Vannet var tatt ombord et sted på østkysten av USA og inneholdt en blindpassasje; den lille kammaneten (Mmemiopsis leidyi). Det skulle vise seg å få uante følger.

I dag har en milliard tonn amerikanske kammaneter lagt verdens største innlandshav nærmest øde. Den lille glassmaneten, som nærmest

I dag har en milliard tonn amerikanske kammaneter lagt verdens største innlandshav nærmest øde.

var en statist i sitt opprinnelige økosystem på den amerikanske østkysten, har hatt en ufattelig suksess og ødelagt fiskeriene i Svartehavet fullstendig. I tillegg er den i ferd med å spolere turistnæringen. Ingen ønsker å bade i et hav av små halvmåneformede maneter som kleber seg til kroppen.

Middelhavet neste?

For å få et begrep om hvilke mengder det er snakk om, utgjør en milliard tonn maneter omlag ti ganger vekten av verdens årlige fiskefangster. Nå har Svartehavet blitt for smått for kammanetene, og de har begitt seg på vandring mot Middelhavet.

– De har passert Bospurostredet og er i ferd med å etablere seg i Adriaterhavet. I verste fall kan hele Middelhavet

bli en eneste manetsuppe, sier Album.

Som et slags takk-for-de-fiffige-manetene har amerikanerne fått en europeisk sebramusling (Dreissena Polymorpha) å slite med. Det lille bløtdyret, ikke stort større enn en peanøtt, hærter sjøbunnen og tetter kommunal kloakk, i tillegg til at muslingen fordri- ver store mengder stede- gne arter.

– I området rundt de store amerikanske innsjøene ligger mange av USA's atomkraftverk og hvert av atomkraftverkene bruker omlag en million dollar årlig for å hindre sebramuslingene i å tette kjølevannssystemene sine.

Til nå er fem av de store amerikanske innsjøene angrepet. I tillegg er muslingen på vei ned Mississippielven. En enkelt musling kan spre fem millioner egg i løpet av et år. Biologer frykter nå at sebramuslingen i nær fremtid vil nå et utbredelsesområde som omfatter to tredjedeler av USA og store deler av det sørlige Canada.

Hoppekrabber og kolera

Dette er bare to av en rekke eksempler på økologiske katastrofer som en følge av båters utslipp av ballastvann. Fisk, vifteormer, sjøplanter, bakterier og hoppekrabber er andre arter som har hatt suksess i nye omgivelser takket være handelsflåten.

Koleraepidemien i Peru i

renter og setter alt inn på å få utryddet så mange som mulig. Dette er bakgrunnen for at Norsk Ornitologisk Forening (NOF) har valgt kråka til årets fugl i 1999.

– Folk ser på kråka som en grådig fugl som spiser søppel og konkurrerer med menneskene om maten. Verst er het- sen fra deler av jegermiljøet. Vi i NOF mener kråka har en viktig plass i naturen. Som renholdsarbeider fjerner den avfall og åtsler fra våre nær- områder. I tillegg er den en intelligent, underholdende og morsom fugl, sier leder i NOF, Knut Eie.

Rett til å boltre seg

Ifølge Eie er det særlig når kråka tar unger fra jaktbare

arter at hatet blusser opp. Dette førte blant annet til en storstilt kampanje med skudd- premie på kråker i fjor. På krå- kenes meny står blant annet hareunger, egg og kyllinger fra skogsfugl.

– Det er slik kråkene lever. De må ha samme rett til å bol- tre og formere seg som andre arter. Husk at kråka er mat for mange sjeldne rovfugler. Den er blant annet hovedføden til hønselhauken, sier han.

Intelligent

Ifølge Eie har de forskjellige kråkekrigene fra jegerhold ikke hatt noen spesiell effekt på kråkebestanden i Norge. De virker ikke bestandsregule- rende, og blir derfor et uttrykk for ren hets. □

Tror på frem- tidige avtaler

De økologiske konsekvensene av ballastvann bekymrer shipping- industrien. Det er en alvorlig skrape i den grønne primeren næringen har skaffet seg. Direktør Terje Gløersen i Norges Rederiforbund tror på tekniske løsninger.

1991 kostet omlag 10 000 mennesker livet. Trolig kom bakteriene med ballastvann fraktet fra Sør-Asia.

Naturen søker til enhver tid å lage et størst mulig mang- fold. Et komplekst system med mange arter er sterkt og mot- standsdyktig mot sykdom og utryddelse. Når dette mangfol- det reduseres for eksempel som et resultat av foruren- ning eller annen menneskelig påvirkning, oppstår det syste- mer med færre arter, i mange tilfeller med bare en art.

– Det er mange eksempler på slike systemer. Det kan være en hveteåker, et fiske- oppdrettsanlegg, en granskog eller en tett konsentrasjon av mennesker. Disse systemene har en ting til felles; de er svake, sier Album.

Østersjøen neste

Østersjøen er eksempel på et område som kan bli rammet av en økologisk katastrofe på linje med den som har inn- truffet i Svartehavet.

– Østersjøen er sterkt foru- renset. I tillegg har dette hav- området stor skipstrafikk og liten utskifting av vann. Enda verre har det blitt etter den nye Øresundsbroen ble bygd, sier han.

Komplekse løsninger

I følge Album er det vanskelig å peke på enkelttiltak som kan løse problemet.

– Etter vårt syn må det set- tes i gang en rekke tiltak for å få bukt med problemet. På den

Til tross for tildels store miljø- problemer knyttet til utslipp av drivhusgasser og miljøgif- ter har skipsnæringen satset bevisst og vellykket på et grønt image de senere årene.

At transport med fly og biler forurenser mer enn skip, har gitt denne næringen et miljø- messig fortrinn og et godt rykte. Nå er næringen, ved å tømme ut ballastvann fra fremmede havner over hele kloden og infisere dem med nye arter, i ferd med å rote til den finstemte økologien i havet på en måte ingen har klart før. Samtidig tømmes grønnfargen ut med ballast- vannet. Rederiforbundet er bekymret for utviklingen.

– Norges Rederiforbund ser meget alvorlig på de økolo- giske problemene som boksta- velig talt følger med ballast- vannet. Det er derfor vi har støttet Naturvernforbundet økonomisk i arbeidet med rap- porten, sier direktør Terje Glø- ersen til N&M Bulletin.

Gløersen er likevel ambisøs optimist når det gjelder å løse problemene gjennom interna- sjonale avtaler.

Det er den internasjonale skipsfartsorganisasjonen IMO, hvor Norge er medlem sam- men med 155 andre land, som skal forsøke å utarbeide et regelverk for ballastvann. Det ligger i øyeblikket to hoved- modeller på bordet.

– Går det som vi håper vil vi ha en avtale som regulerer utslippene i løpet av år 2000. □

tekniske siden er det skissert mange løsninger fra skipsnæ- ringen selv. Ballastvann bør kanskje ikke tappes ut i hav- nene. Det kan bestråles med UV-stråler, siles osv. Sett i et større perspektiv er det likevel vanskelig å se bort fra at hele problemet er et resultat av økt verdenshandel. Det er jo ikke snakk om at skip alltid frakter varer fordi mottageren er avhengig av akkurat den varen. Et eksempel er at det går bilbåter fra USA til Japan og omvendt. Skal fremtidige katastrofer unngås må nok fattigdomsproblematiske, foru- rensningsbekjempelse og økt verdenshandel ses i sammen- heng med tekniske løsninger, sier han. □

Årets Fugl 1999: Krå- kekjøtt skal være vel- smakende – kan mari- nort lardagskråke bli en suser på Rimi?

Årets fugl

Grå og stygg. Utskjelt, hatet og forfulgt. Det har stort sett vært kråkas skjebne så langt i histo- rien. Nå gjør norske ornitologer krus på kråka ved å velge den til årets fugl i 1999.

● JENS P. TOLDNÆS

Massiv hets og forsøk på utryddelse har vært kråkas skjebne i Norge. Deler av jeger- miljøet ser på de grå-svarte fuglene som direkte konkur-

Sparekniv og spille- automater

GA SOLID OVERSKUDD

Tøffe sparetiltak og 20 spilleautomater er de viktigste årsakene til at Naturvernforbundet fikk et overskudd på 3,2 millioner i 1998.

● JON BJARTNES

Million-overskuddet går til dekning av gjeld. Ved inngangen av 1998 hadde Naturvernforbundet et opparbeidet underskudd på 7,5 millioner kroner. Etter lange gjeldsforhandlinger og under trussel om konkurs, fikk forbundet stablet på beina en gjeldsordning i fjor sommer. Den forutsetter to millioner i årlig overskudd, i fire år fra og med 1998. Styreleder Erik Solheim er fornøyd med å ligge en drøy million foran skjema.

– Det er svært gledelig å kunne slå fast at vi nå er ute av hengemyra. Vi betaler ut det vi skal til kreditorer, fylkeslag og TV-aksjonsprosjekter. Selv om vi fortsatt har et vesentlig underskudd, er retningen god, og vi har bra oversikt. Men vi må fortsatt drive strengt og

displinert, og ikke tro at situasjonen er bra nok. Vi kan si at Naturvernforbundet har begynt på en 50-kilometer. Ennå har vi ikke gått mer enn 15, sier Erik Solheim.

Millioninntekt fra spillere

En av de største postene på inntektssiden av regnskapet er 1,1 million kroner fra 20 spilleautomater. De som plasserer ut slike automater, må betale en del av overskuddet til ideelle organisasjoner. Automatene ble satt opp i 1997, men det var først i fjor at de begynte å gi forbundet avkastning. Erik Solheim liker dem ikke.

– Vi har forsøkt å forsikre oss om at automatene ikke står slik at de frister mindreårige. Men uansett er dette ingen god måte å skaffe seg

penger på for Naturvernforbundet. Vi ser nå etter andre stabile inntektskilder som kan erstatte automatene. I løpet av noen måneder vil vi ha klarere ideer om det, og en beslutning kan tas til høsten, i forbindelse med Landsstyrets revidering av budsjettet for 1999, sier Solheim.

Sparing i sekretariatet

Ellers er det for det meste harde sparetiltak som ligger bak overskuddet. Naturvernforbundets sekretariat i Oslo er nå nede i 16 årsverk, etter å ha vært oppe i rundt 50 på det meste.

– Redusert bemanning har gitt innsparinger både når det gjelder lønn og driftsutgifter. Sekretariatet har flyttet til nye lokaler som er mindre og billi-

gere enn de vi hadde før. På inntektssiden har annonseinntektene for bladene vært høyere enn budsjettet, og vi har fått betydelige gaver i form av ettergitt gjeld, sier økonomisjef Marius Gjerset.

Av totale inntekter på drøye 18 millioner kroner kom nesten fem og en halv fra øremerkede tilskudd til bestemte prosjekter. I følge Gjerset dekker disse prosjektene sine egne utgifter.

– Så lenge vi har god oversikt over den økonomiske siden av prosjektene, og ikke setter i gang uten å vite hvor vi skal få pengene fra, blir disse prosjektene hverken utgiftspost eller inntektskilde av direkte betydning for de andre aktivitetene våre, sier Gjerset. □

Spilleautomater har bidratt til et imponerende økonomisk resultat for Naturvernforbundet.

Foto Tom Erik Økland

– Desentralisering skal få medlemmene tilbake

Medlemstallet i Naturvernforbundet er på bunnivå. Rundt 20.000 betalte kontingent i fjor. Generalsekretær Jørund Ubøe Soma tror trenden snur i år.

– Medlemstallet har sunket jevnt og trutt på hele 90-tallet. De endelige tallene for 1998 er ikke klare, men vi regner med en nedgang fra året før på bortimot ti prosent. Det betyr at medlems-tallet i fjor lå på rundt 20 000. Men nå ser det ut som det stabiliserer seg. I øyeblikket har vi større inngang enn avgang av medlemmer, sier Ubøe Soma.

Ubøe Soma har planer for hvordan det skal bli mer fristende å være medlem av Naturvernforbundet.

– Det skal oppleves både viktig og attraktivt å være medlem hos oss. Vi vil styrke tilbudene både til de som vil være aktive og de som er fornøyde med et

passivt medlemsskap. Det skal bli flere fordeler med å være medlem. Blant annet jobber vi med en årbok som kan gå ut til medlemmene hvert eller annethvert år, og satser på å komme med den første i år 2000, sier Ubøe Soma.

Internett for aktivister

De største endringene kan komme for folk som vil bidra med aktiv miljøinnsats.

– Vi har et stort potensial blant folk som er innstilt på å gjøre en frivillig innsats. Sekretariatet i Oslo skal konsentrere seg mer om å være et serviceapparat overfor organisasjonen. Vår jobb blir i større grad å betjene medlemmene, og i mindre grad å drive utred-

ningsarbeid knyttet opp mot det sentrale statsapparatet. Dermed blir det mer opp til aktive medlemmer å drive kampanjer, aksjoner og utredninger. Dette betyr en desentralisering av organisasjonen, og her vil Internett bli et kraftig redskap. Vi jobber nå under høytrykk med å etablere diskusjons- og faggrupper på nettet. Gruppene vil samles omkring bestemte aksjonsområder. Målet er at det skal bli lettere å være aktiv, og lettere å utnytte hverandres erfaringer. Lykkes vi i å skape mer aktivitet rundt om i landet vil det også bli lettere å verve nye medlemmer, enten de velger å engasjere seg selv eller ikke, sier Ubøe Soma. □

tin – samtlig blader og organisasjoner ble startet i 1989 og kan se tilbake på ti aktive år. De fleste barnesykdommene er overvunnet, men enkelte lidelser av mer kronisk karakter – som anstrengt økonomi – florerer stadig.

Familiedag i Frognerparken

Siden starten i 1989 har over 40 000 barn vært miljødetektiver i regi av den lille blekk-spruten Blekkulf.

– Tiårsjubileet vårt skal markeres på flere måter. 16. oktober blir det stor konsert i Oslo Konserthus. Dit kommer kjente Blekkulf-venner som Eli Rygh og Maj Britt Andersen, sier daglig leder i Blekkulfs Miljødetektiver, Andrew Kroghlund, til N&M Bulletin.

Men aller først skal den åtte-armede arrangere Blekkulfs Sommerkarneval. Det blir en stor familiedag i Frognerparken på verdens miljøverndag, 5. juni. Kroghlund lover ekte indianere fra Amazonas. De skal male barn med frøkapsel-farger i beste regnskogtradisjon.

Blekkulfs Miljødetektiver har vært preget av anstrengt

Blekkulf har tiårsdag i år

regnskogsseminar med samarbeidspartnere fra hele verden i Oslo til sommeren. I tillegg til skal det gis ut en praktbok om regnskogen og det skal arrangeres en egen yanomamiutstilling på Etnografisk museum. Yanomamiindianerne var den første stammen Regnskogsfondet jobbet med, sier fungerende daglig leder Yngve Kristiansen.

Redaktør Roger Grøndalen i Bellona Magasin er godt fornøyd med utviklingen i det bladet har rundet ti år.

– Vi har økt opplaget og er nå oppe i over 10 000. Det skyldes først og fremst et nært samarbeid med næringslivet gjennom Bellonas B7-prosjekt, sier han.

Natur & miljø Bulletin og Natur & miljø fikk merke fjorårets gnisninger i Naturvernforbundet, men kom likevel godt ut av året rent økonomisk sett.

– Jubileumsåret vil vi først og fremst bruke til å øke abonnentstallet for N&M Bulletin. Selve jubileumsmarkeringen blir lagt nærmest mulig tiårsdagen, det vil si på tidlig høsten, sier redaktør Tom Erik Økland. □

Ti år og like blakke

1989 var et begivenhetsrikt år i norsk miljøhistorie. Flere organisasjoner og blader feirer derfor tiårsjubileum i år.

● JENS P. TOLDNÆS

Blekkulf, Regnskogsfondet, Bellona Magasin, Natur & miljø og Natur & miljø Bulle-

Hypotetisk hodepine

FOR KLIMAFORHANDLERNE

Den grønne utviklingsmekanismen i Kyotoprotokollen tillater industriland å betale utviklingsland for å kutte utslippene sine i stedet for å ta hele kuttet selv. Men hvordan vet man hvor store u-landenes utslipp ville vært uten pengene fra USA eller Norge?

• ANDREAS TJERNSHAUGEN

Det vil alltid hefte usikkerhet ved hvor store utslipp av klimagasser som egentlig spares inn gjennom miljøprosjekter, fastslo økonomer på et «teknisk verksted» organisert av FNs klimasekretariat i Bonn tidligere denne måneden. Tildeling av ekstra utslippskvoter til industriland som finansierer klimatiltak i u-land må derfor baseres på anslag.

Rimelig

Den såkalte grønne utviklingsmekanismen, som tillater industriland å betale tiltak i u-land og få utslippskuttene godskrevet sitt eget klimaregnskap, vil etter alt å dømme volde forhandlerne mye hodebry når Kyotoprotokollen skal fylles ut med praktiske regler for kvotekjøp. Bare industrilandene har fått talfestet hvor store utslipp av klimagasser de kan tillate seg. Derfor har ikke utviklingslandene egentlig kvoter å selge. I stedet planlegger industrilandene å betale for prosjekter som skal begrense utslippene av CO₂ eller andre klimagasser. I den sammenheng blir det springende punktet fastsettelsen av «baseline» – et anslag

opp anslagene for framtidige utslipp kan prosjektene gjøres ekstra lønnsomme.

– Både investor og vert har et insentiv til å overdrive, fastslo Michaelova, og anbefaler regler som gjør fusk mindre fristende.

De økonomiske ekspertene la vekt på at partene må gjøre en avveining mellom ordninger som er billige i drift, og ordninger som er sikre og presise. Hvis man velger en felles «baseline» for en hel økonomisk sektor i et land, er det ganske fort gjort å sjekke hvor store utslipp som er spart inn. Flere stater og eksperter tar imidlertid til orde for å fastsette dette sammenligningsgrunnlaget for hvert enkelt prosjekt. Selv da slipper man ikke unna et vanskelig spørsmål: Hvor ofte skal antakelsene revideres for å ta hensyn til endrede forutsetninger?

Haites skisserte en modell for «Den grønne utviklingsmekanismen» hvor statene står fritt til å velge om de vil inngå kontrakter direkte med utviklingsland, overlate forhandlingene til private selskaper som trenger utslippskvoter, eller delta i internasjonale fond som kanaliserer klimainvesteringer til utviklingsland og utslippsrettigheter tilbake til investorene. Prosjektforslagene vurderes av et styre for «den grønne utviklingsmekanismen» etter en høringsrunde hos interesserte parter.

Uenighet

Ved siden av «Den grønne utviklingsmekanismen» diskuterte klimaekspertene i Bonn kvotehandel og prosjektbasert samarbeid mellom I-landene. Kyotoprotokollen åpner for alle disse ordningene, men gir få detaljer. Stor-

vegelsenens lite hyggelige liste var imidlertid ikke klart da N&M Bulletin gikk i trykken.

– Foreløpig er det noe usikkerhet rundt enkelte forhandlere, men grovt sett havner alle de store møbelkjedene på svartelista, sier Loraas.

Men det er ikke bare de store kjedene som synder. Ifølge Loraas har også mindre utsalg, som bensinstasjoner, pallesalg i idrettshaller og hagesentere sine svin på regnskogen.

– Vi garanterer at det er mye tømmer av tvilsom opprinnelse i de forretningene vi svartelister, sier Loraas.

Vent til neste år

Gjennom sine nettverk av lokallag vil både Naturvernforbundet og Miljøheimevernet spre det svartelistede bud-

• KRISTIAN JAHRE

Med Regnskogsfondet i spissen går nå norske miljøvernorganisasjoner ut med ei svarteliste over norske møbelkjeder. Forretningene blir svartelistet fordi de selger hagemøbler som er basert på ødeleggende og uhemmet hogst i Sørøst-Asias skoger. Ved å kjøpe møblene, mener Regnskogsfondet man er med både på å krenke urbefolkningenes rettigheter og rasere regnskogen.

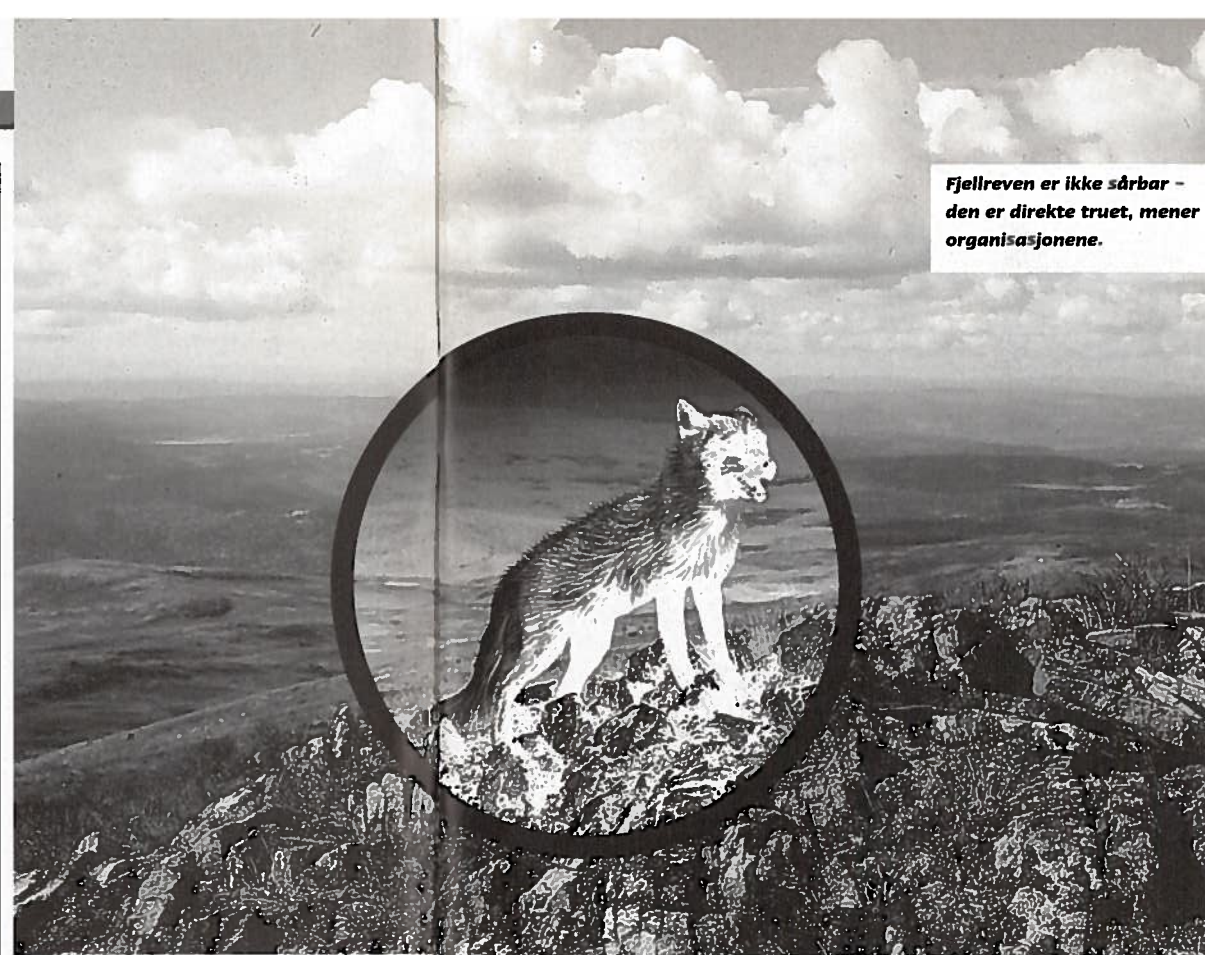
Mye tvilsomt tømmer

– Miljøbevegelsen finner det sterkt beklagelig at norsk møbelbransje ikke tar større ansvar. Derfor ber vi publikum om å la hagemøblene i tropisk trevirke være igjen i forretningene, sier Kim Terje Loraas i Regnskogsfondet.

Hvem som står på miljøbe-

Norske møbelkjeder på svartelista

Denne uka havner de fleste norske møbelforhandlere på miljøbevegelsens svartelister. Årsaken er at de selger hagemøbler laget av regnskogstømmer.

FJELLREV OG BJØRN UTRYDDINGSTRUET

Krever endringer på rødlisten

Ti norske foreninger med nesten 250 000 medlemmer står sammen om å få bjørn og fjellrev karakterisert som direkte truet.

• TOM ERIK ØKLAND

Den såkalte rødlisten, der man har klassifisert truede arter, er under revidering. I den forbindelse har ti organisasjoner skrevet et brev til Direktoratet for naturforvaltning. I brevet peker organisasjonene på at flere arter er feilklassifisert. Klagen retter seg spesielt mot forvaltning av bjørn, fjellrev, jerv, gaupe og oter.

Organisasjonene som har signert brevet omfatter Miljøstiftelsen Bellona, Naturvernforbundet, Foreningen Våre Rovdyr, Natur og Ungdom, Norsk Zoologisk Forening, Verdens Naturfond, Framtiden i våre hender, Norges Miljøvernforbund, Den Norske Turistforening og Dyrebeskyttelsen Norge. Det er Bellona som har tatt initiativ til brevet.

Sårbar eller truet?

Bjørn og fjellrev er i dag karakterisert som sårbare arter i myndighetenes rødliste. Dette vil organisasjonene gjøre noe med.

«Bjørnen har vært karakterisert som sårbar helt siden slutten av 1970-tallet», skriver organisasjonene i sitt brev, og påpeker at denne vurderingen ble gjort med feilaktig bakgrunnsmateriale. Norsk Zoologisk Forening har vurdert bestanden av bjørn, og funnet at arten er direkte truet i Norge. Situasjonen har ikke

blitt bedre for den sør-norske bjørnbestammen etter at sven-skene åpnet for jakt i fjor.

Fjellrevbestanden på fastlandet er neppe over 100 individer. Bestanden har dårlig reproduksjon, uten at man kjenner til årsaken. De ti organisasjonene peker på at fjellreven sannsynligvis mangler mat som følge av lite åtsler fra større rovdyr. Organisasjonene mener at arten er å anse som direkte truet.

Dagens rødliste karakteriserer jerven som sjelden. Organisasjonene vil ha den karakterisert som sårbar. I brevet til DN vises det blant annet til situasjonen i Finland, der jerven er klassifisert som truet. Finland har lavere jervebestand enn Norge, men det er bare noen få dyr som skiller de to landene.

Ukjent eller sårbar?

Gaupa har den noe tåkete definisjonen «utilstrekkelig kjent» i den norske rødlisten. Vinteren 96/97 ble bestanden anslått til 500–600 dyr på landsbasis. Siden den tid har man årlig hatt fri jakt i flere fylker og temmelig store kvoter i landets øvrige fylker. Organisasjonene peker på at den høye beskatningen gjør gaupa til en sårbar art.

Organisasjonenes hovedkritikk mot norsk rovviltforvaltning retter seg mot bakgrunnen for rødlista. Organisasjonene mener forvaltningen er styrt av politikk framfor faglig bakgrunn. I brevet til DN påpekes det at flere arter er karakterisert som mindre truet enn hva de reelt er. «Årsaken er politisk press grunnet konflikter hovedsaklig med nærings- og jegerinteresser», heter det i brevet. □

GRØNNEST OM VÅREN

Nå tyter det ut og fram, alt det grønne, i mengder og varianter vi knapt kunne forestille oss da vinteren med sine isblikk og kalde skuldre behersket landet. Og idet vi lar blikket streife over den lysskimrende hagen forstår vi at det grønne ikke er ett, men mangt. Valør, metning og intensitet – alt opptrer i spektre så differensierte at selv det skarpeste blikk har noe å bryne seg på. Her er den grønne som skriker mot lyset, nabo med den lavmælte som knapt syns. En er på randen til å være gul mens en annen heller faretrunede mot blått. Der står en utvannet og der en mett. En irrgrodd løper fra en gusjegrodd og vil mange seg med de rene. Her er lette og tunge, avbalanserte, ubalanserte, dristige og distingverte og de helt inn i skyggen tilbaketrunkne. Men grønt er det. På bjørk og osp og ask og lønn. For ikke å snakke om gresset.

«Alle er her». Det forvillende plommetreskuddet ved verandaen, som jeg nok må fjerne med hagesaksa, løvsprett med større intensitet enn eika som er hundre år og skal bli hundre år til. Ennå

står den i naken elde på tunet og forholder seg ganske sånn ovenfra og nedad til grønnsværet som hiver seg fram på og går amok i vårens første solstreif. – Det har da ingen hast med det der spiseriet.

For en generasjon siden var Naturvernforbundet det eneste rendyrkede grønne innslaget i vår organisasjonsflora. Et mål var å få beslutningstagerne og folk flest til å opptre og handle grønt de også. Og så skjer det da, utover på nitti-tallet, at kommuneingeniøren kan vise til naturforvalterkurs fra Bø. Og familien Grå i oppgang C, uten snev av medlemskap i NNv, er grønn familie, kildesorterer og drikker rettfærdig kaffe. Og det prates om og planlegges for en «bærekraftig utvikling» både her og der.

Naturvernforbundet har fått mange å snakke med. I stedet for å være den ene grønne mot den fargeløse røkla som hele tiden skulle snakkes til, er forbundet blitt en stemme blant flere. Man kan være glad for det og finne sin plass i koret. Eller man kan insistere på at det bare er en solistkarriere som bringer verden framover, og så bruke ressurser på å fortelle verden forskjellen på rene og falske grønntoner. Lokal Agenda 21 er en invitasjon til alle om å bli med i en dialog som kan føre i retning av større bærekraftig innen økologiske og visse samfunnsmessige rammebetingelser. Når nå folk prøver å bidra til dette, ut fra sine forutsetninger, så er det et reallt vårtegn som burde varme gamle NNv langt inn i kjerneveden. Men er det slik? For min del myser jeg mot sol og vår og tenker at det er bra alt sammen. Ville jeg vært en nyanse foruten? Tenk om det ikke skulle vært en million grønne greier der ute, men én? Om det gressgrønne hadde skreket seg til enerett på grønt? – Det er meg som gjelds! Dere andre kan gå under torva igjen, under barken, dere er ikke egentlig grønne, dere er bare noen tamme nysanser av alt mulig. Blekgrodd soveputer. Blæh! Hva slags vår skulle det blitt?

Vesterøy 3/5 1999
ARILD ÅDNEM

Snøscooterbruken

ALAMERENDE OG UTE AV KONTROLL

Det er 42 000 snøscootere i Norge. Disse skaper et alvorlig miljøproblem ingen har kontroll over. Nå slår Direktoratet for naturforvaltning alarm. Samtidig skisserer direktoratet løsninger som vil gjøre situasjonen enda verre, mener Naturvernforbundet.

● JENS P. TOLDNÆS

Alarmerende», «ute av kontroll» og «miljødeleggelser som ikke kan repareres innen overskuelig fremtid». Slik karakteriserer Direktoratet for naturforvaltning (DN) situasjonen i Norge når det gjelder motorferdsel i utmark.

I dag finnes det omlag 42 000 snøscootere i Norge. Da loven om motorferdsel i utmark ble innført i 1977 var tallet omlag 7000. Nå innrømmer DN at utviklingen er i ferd med å komme ut av kontroll.

I et brev fra DN til Miljøverndepartementet heter det at «på enkelte områder og i deler av landet er utviklingen alarmerende. Det bør være i alles interesse å tydeliggjøre problematikken med tanke på å klargjøre aktuelle strategier framover».

Hydro vil prise Naturvernforbundet

Helge Stiksrud, Norsk Hydros informasjonssjef for miljøspørsmål, har foreslått Naturvernforbundet til Skadevermprisen 1998.

Det er Stiftelsen UNI som hvert år deler ut 100 000 kroner til personer, organisasjoner eller institusjoner som har forebygget skade på personer eller ting. Stiksrud skriver i sin begrunnelse at Naturvernforbundet jobber for å verne naturen mot uopprettelige skader, samt for å rette opp skader som allerede har oppstått. Han peker også på organisasjonens innsats for økt forståelse av natur- og miljøvernsspørsmål blant befolkningen.

Hydro-sjefen mener videre at Skadevermprisen kan være en vitamininnsprøytning for en organisasjon som har klart å reise seg etter en økonomisk krise.

Ifølge Stiftelsen UNI skal prisen deles ut på generalforsamlingen i mai.

I dag finnes det omlag 42 000 snøscootere i Norge. Da dagens lovverk ble vedtatt fantes bare 7000.

Naturvernforbundet er likevel sterkt kritisk til hvordan DN håndterer denne saken. Først og fremst fordi direktoratet ønsker å gi en større del av det lokale forvaltningsansvaret over til kommunene. Direktoratet mener dette vil bety en innstramming av dagens praksis. Naturvernforbundet er av motsatt oppfatning.

– Naturvernforbundet påklager årlig en rekke saker når det gjelder ulovlig motorferdsel i utmark. Vi opplever ofte at vi får medhold hos den enkelte fylkesmann. Problemet oppstår når saken ender hos kommunene. Enten gir de blaffen, eller så gir de samme dispensasjon neste år. Likevel ønsker direktoratet å overlate forvaltningen til kommunene. Det virker ulogisk at DN skal skifte standpunkt når utviklingen har gått til det verre, sier fagkonsulent i Naturvernforbundet, Thor Midteng.

– DN finner det ulogisk å nekte ferdsel vinterstid på steder det er motorferdsel om sommeren. Dette var tidligere miljøvernminister Thorbjørn Berntsen sterkt kritisk til, blant annet på bakgrunn av at det ubrøytede veinettet i Norge er svært omfattende. Undersøkelser viser at det ubrøytede veinettet i Norge utgjør omlag 50–70 000 kilometer, dvs det dobbelte av riksveinettet, sier Midteng.

det danne presedens for kommuner over hele landet. De kommunene som i dag er flinke vil måtte gi etter for press fra næringsliv og andre interessegrupper som vil ha loven på sin side.

Dobbelt riksveinett

Midteng mener DN hjelper til med å sementere en praksis stikk i strid med intensjonene i motorferdselloven. Ett av stridsspørsmålene er ferdsel på ubrøytede veier vinterstid.

– DN finner det ulogisk å nekte ferdsel vinterstid på steder det er motorferdsel om

Naturvernforbundet er sterkt kritisk til hvordan Direktoratet for naturforvaltning håndterer denne saken.

sommeren. Dette var tidligere miljøvernminister Thorbjørn Berntsen sterkt kritisk til, blant annet på bakgrunn av at det ubrøytede veinettet i Norge er svært omfattende. Undersøkelser viser at det ubrøytede veinettet i Norge utgjør omlag 50–70 000 kilometer, dvs det dobbelte av riksveinettet, sier Midteng.

Hva mener Fjellanger?

For di den tidligere miljøvernministeren var svært klar i spørsmålet om motorferdsel i utmark, ønsker Naturvernforbundet nå et møte med Guro Fjellanger for å få greie på hvor regjeringen står i denne saken.

– Vi ønsker blant annet svar på hvorfor naturvern faglige vurderinger fullstendig overkjøres av næringsinteressene. Vi ønsker og å samarbeide med andre organisasjoner. Dette har vært en hjertesak for friluftsansjonene i årevis, sier Midteng.

Grenseløs tilgjengelighet

Hvilken skade gjør snøscooteren i norsk natur? Ifølge Midteng finnes det vitenskapelige undersøkelser på at kjøretøyene forstyrrer dyrelivet, for eksempel villrein. Det er likevel støyen og den nærmest grenseløse tilgjengeligheten i sårbare områder som bekymrer ham mest.

– Lag lokale CO₂-banker

Nytt forslag om lokale CO₂-banker kan gjøre alternative energikilder mer lønnsomme.

Mens debatten om internasjonale CO₂-fond går høyt, kommer forslag om å lage lokale CO₂-banker, skriver Lillehammer-avisa GD. Forslaget går ut på at folk og skaper som bygger ut CO₂-frie energikilder, kan få CO₂-gevinsten godskrevet i en lokal «bank», og selge retten til å slippe ut tilsvarende mengde CO₂ til andre, for eksempel til oljeselskaper.

Forslaget kommer fra Knut Dæhlen, tidligere fylkesskogsjef i Oppland, nåværende klimarådgiver for norsk skogbruk. I følge Dæhlen kan forslaget bety at det kan bli god økonomi i bioenergi-prosjekter som ikke er lønnsomme per i dag.

– Motorferdselloven er også utformet for å ta hensyn til folk. Det typisk norske, enkle og lette friluftslivet er bygget på fred og ro. Når vi samtidig vet at ethvert sårbart område blir tilgjengelig uten anstrengelser for den som har en snøscooter er det grunn til å være skeptisk, sier han. □

VESTERÅLEN

NORDLAND

TRONDHEIM

HURRUNGANE

BESSEGGEN

BREHEIMEN

HARDANGERVIDDA

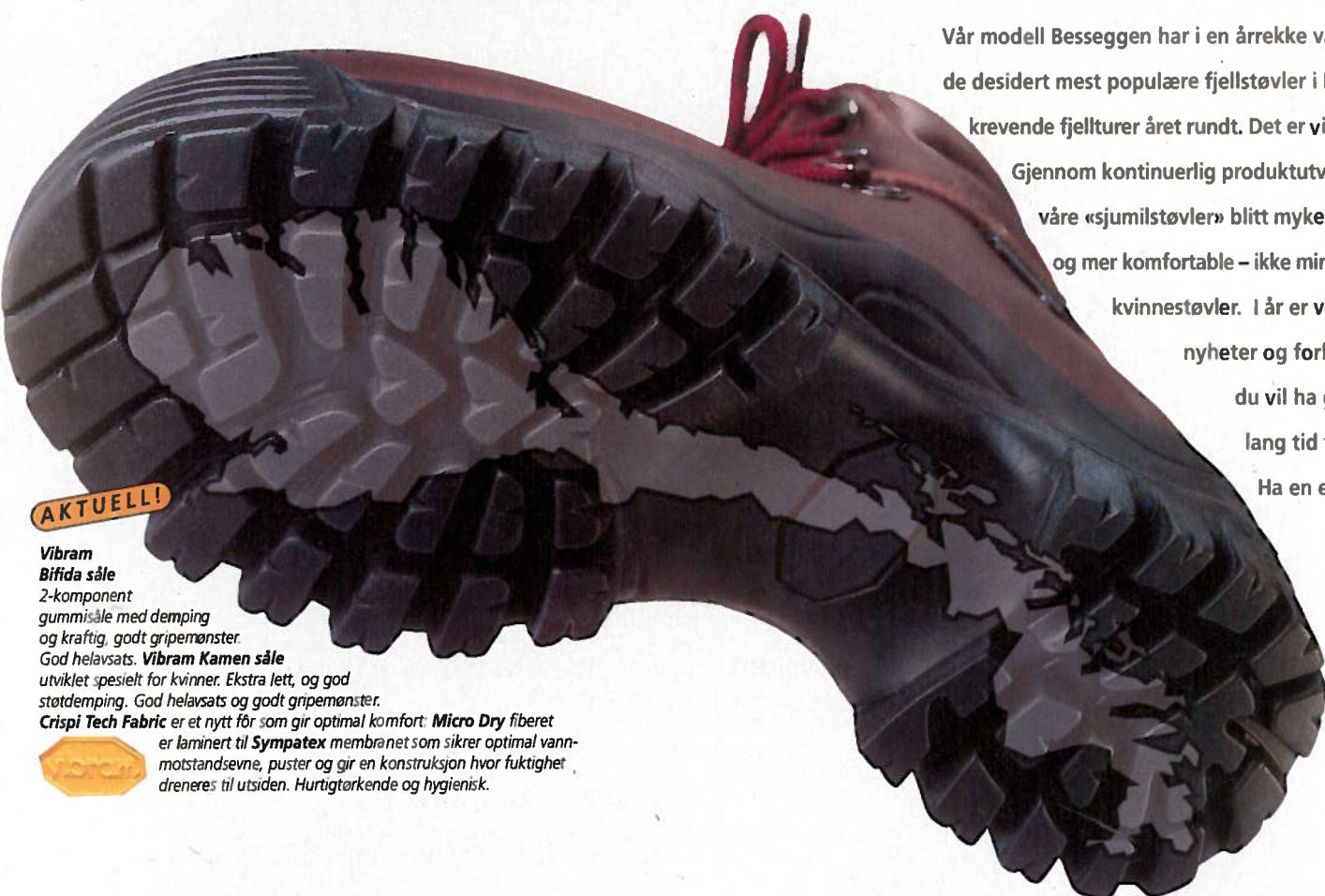
TELEMARK

sjumilstøvelen

skapt for den norske fjellheimen

Vår modell Besseggen har i en årrekke vært en av de desidert mest populære fjellstøvler i Norge for krevende fjellturer året rundt. Det er vi stolte av. Gjennom kontinuerlig produktutvikling har våre «sjumilstøvler» blitt mykere, lettere og mer komfortable – ikke minst CRISPIs kvinnestøvler. I år er vi ute med nyheter og forbedringer du vil ha glede av i lang tid fremover. Ha en eventyrlig god tur!

AKTUELL!

Vibram Bifida såle
2-komponent gummisåle med demping og kraftig, godt grepemønster. God helavslutning. **Vibram Kamen såle** utviklet spesielt for kvinner. Ekstra lett, og god støtdemping. God helavslutning og godt grepemønster. **Crispi Tech Fabric** er et nytt fôr som gir optimal komfort. **Micro Dry** fiberet er laminert til **Sympatex** membran som sikrer optimal vann- motstandsevne, puster og gir en konstruksjon hvor fuktighet dreneres til utsiden. Hurtigtørkende og hygienisk.

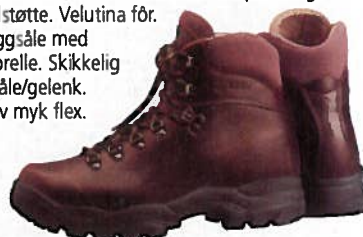
BESSEGGEN/LADY Vår mest populære høykvalitetstøvel for turer året rundt. Ny robust Vibram såle. Flott Amfibio 2,8 mm fullær uten sømmer. Skikkelig bindsåle med bøyefleks gradert etter størrelse. Komfortabel ankelpolstring. Egen damelest og ekstra polstring. Ny og lett Vibram Kamen såle ideell for kvinner. Bordeaux (D), Brun (H).

SYMPATEx®

Veil. pris kr. 1.699,-

SKARVEN En nyutviklet klassiker som tilhører vår nye generasjon komfortable støvler til et bredt bruksområde. Nydelig oljet fullær 2,6 mm overdel uten sømmer. Komfortabel polstring. Ankelstøtte. Velutina fôr. Innleggsåle med Cambrelle. Skikkelig bindsåle/gelenk. Relativt myk flex. Brun.

SYMPATEx®

Veil. pris kr. 1.399,-

DOVRE Moderne, lett og komfortabel turstøvel for fjellmarka og aktiv fritid. Overlær i Nubuk 2,2/2,4 mm. Crispi C.F.S. 101 gummi/P.U. såle. Komfortabel Velutina fôr. Stabil gelenk/bindsåle konstruksjon. Godt polstret krage gir støtte og komfort. Egen gjennomprøvet damelest. Sort/Brun.

Veil. pris kr. 1.299,-
SYMPATEx®

Hele Norge for dine føtter!

Crispi føres av ledende sports- og fritidsbutikker over hele landet.
Crispi Norge AS. Holmaveien 20, 1313 Vøyenenga. - Tlf. 67 13 22 80, Fax 67 13 25 90

Erik Solheim med Lomseggi i bakgrunnen. Begge ruvet under Naturvernforbundets landsmøte i Lom.

OPPSKRIFTEN FREMOVER:

Mer av det samme

Bare Erik heter et program på P1. I programmet, som forøvrig ledes av Erik Heyerdahl, spilles det utelukkende klassikere. Sånn sett ligner det litt på Naturvernforbundets landsmøte.

• JENS P. TOLDNÆS

Medens alle veier fører til Rom, fører ingen til Lom! Det skrev reisehåndbokforfatter Yngve Nilsen etter å ha besøkt Oppland i 1862. I dag ville nok den gamle professoren, etter å ha ligget etter fire bobiler fra Otta til Garmo, ha ordlagt seg noe annerledes.

For Naturvernforbundet har ordspillet fremdeles en viss gyldighet. Veien til Lom

har vært usedvanlig kronglete og full av hull og løse kanter. Det er likevel langt mer interessant hvilke veier som fører fra den naturskjønne lille bygda etter organisasjonens landsmøte i 1999.

Dette preget også innledningen på landsmøtet. Gamle stridigheter om hvem som egentlig har hatt ansvaret for at ting har gått nærmest ufattelig skjevt de siste årene skal begraves dypt inn i årsberetningene. Enkelte føler fremdeles at dette er urettferdig ettersom det alltid er seierherrene som stenograferer historien.

Flertallet mente likevel det var lurt – og på høy tid. Det er for mange viktige miljø-saker i landet til at arbeidshestene i Norges

største miljøorganisasjon bør bruke tiden til å bite hverandre. Dessuten er ikke krybben tom lenger – i hvertfall ikke helt.

Fra ild til aske

I sin tale til landsmøtet la Erik Solheim naturlig nok vekt på den vanskelige situasjonen Naturvernforbundet har vært gjennom. I løpet av siste år er antall ansatte redusert fra 26 til 16. Samtidig er den negative egenkapitalen redusert fra svimlende minus 7,4 millioner til bare skremmende 4,2. Betydningen Norges Naturvernforbunds Venner har hatt for å berge organisasjonen økonomisk ble nevnt spesielt.

... vi har
staket ut en
riktig kurs

➤ Uten dette fondet, som organisasjonen kan låne penger av gratis, og som er initiert av Naturvernforbudets grønne garde av hederskvinner og menn fra noen tiår tilbake, er det ikke usansynlig at organisasjonen hadde dødd ved 84 års alder. Det gjorde den ikke – og æres de som æres bør for det.

Solheim etterlyste også Miljøverndepartementet som en pådriver.

– Når kom det siste offensive utspillet fra dette departementet, spurte Solheim og forlangte å bli trodd når han påstod at selv husket han ikke.

Enstemmig valg

At skuta *Havari* er blitt skuta *Harmoni* gjenspeilet seg også under søndagens valg. Enstemmighet preget salen da Erik Solheim og Helene Bank ble valgt til henholdsvis leder og nestleder. Også de øvrige sentralstyremedlemmene ble enstemmig valgt, helt i grønn tråd med valgkomiteens anbefalinger.

De tre nye i sentralstyret har solid forankring i Naturvernforbundet. Ragnar Johnsen har vært lokallagsleder i Sarpsborg, styremedlem i Naturvernforbundet i Østfold og landsstyrerepresentant fra fylket. Johnsen er siviløkonom og har samferdsel som spesielt interessefelt.

Siv-Heidi Ruud har vært lokallagsleder i Narvik. Hun har også sittet to perioder i landsstyret og to perioder sentralstyret. Ruud er adjunkt i den videregående skolen og underviser bl.a. i biologi.

Ottar Michelsen har vært med i fylkeslagsstyret i Sør-Trøndelag og folkeaksjonen Redd Dovrefjell. Han har avfallsbehandling og arealplanlegging som spesialinteresser. Michelsen er i ferd med å avslutte hovedfag i plantegeografi ved NTNU i Trondheim.

Gunnar Sander, Tromsø, Karin Irene Olsen, Nes på Ringerike og Tone Schau Jonassen fra Skien ble valgt som vara-medlemmer til styret.

Flere medlemmer

Selv varsler Solheim «mer av det samme» i neste landsmøte periode.

– Vi skal dyrke vår folkelige egenart. Valget gikk greit samtidig var det en kjempeapplaus til det avtroppende styret. Det betyr at vi har staket ut en riktig kurs.

– Hva med medlemstallet – kan du love flere medlemmer i Naturvernforbundet i løpet av de to årene du nå skal lede organisasjonen?

– Ja, det er for meg det neste målet, sier Solheim. □

Veien videre
må ha færre
biler.

Veien videre

Naturvernforbundet har kvistet løypa for de to neste årene. Å lage et arbeidsprogram dreier seg om å prioritere – og, ikke minst; å prioritere bort. Det siste er ikke lett når alle saker er like viktige.

• JENS P. TOLDNÆS

arbeidsprogrammet for neste landsmøteperiode er det ikke de store forandringene når det gjelder hva og hvordan Naturvernforbundet skal drive sitt arbeid. Programmet tar utgangspunkt i Naturvernforbundets politiske plattform og fører videre hovedlinjene fra forrige arbeidsprogram.

Hovedsatsingen er delt i fem fagområder:

1. Kamp for naturarven
2. Energi og klima
3. Bærekraftig ressursbruk
4. Samferdsel
5. Organisasjon

Under hvert punkt er enkeltsaker prioritert i tre nivåer, fra A–C.

■ Naturarven – elver og ulver

Under naturarvarbeidet har store naturinngrepssaker som vannkraftutbygging i Øvre Otta, Sauda, Hatteberg og Saltfjellet Svartisen høyeste prioritet. I tillegg skytefeltsaken i Hedmark. Også rovdyrspørsmål prioriteres høyt og Naturvernforbundet vil arbeide for at det blir etablert kjer-

neområder for ulv. På topplisten ligger også en videreføring av fjellrevenkampanjen.

Under saker som er lavest prioritert det vil si at de bare skal jobbes med dersom det finnes ressurser til det, finner vi blant annet verneverdier i nedslagsfelt til vernede vassdrag og marine verneområder.

■ Energi og klima – krav om vannbåren oppvarming

Under dette punktet vil Naturvernforbundet først og fremst arbeide for en redusert energibruk. Videre for at en større del av energien kommer fra fornybare energikilder. Også kamp mot gasskraftverk, krav om et nytt energidirektorat og lovfestet krav om vannbåren oppvarming i nye bygg ligger inne her. Arbeidet mot ny olje- og gassutvinnings-

felt, som for eksempel Snøhvitfeltet, er lavere prioritert.

■ Bærekraftig ressursbruk

For å mette et stigende folketall i verden er det viktig å hindre at grunnlaget for å produsere nok mat blir redusert. Det er likevel langt fra likegyldig hvordan vi produserer maten vår, og Naturvernforbundet ønsker å arbeide hardt mot enhver form for patentering av levende organismer og genetisk materiale. Videre vil man videreføre suksessen med «Den Store Giftjakt» og arbeide for å øke ansvarligheten hos dem produserer matvarer. Også arbeidet med en bærekraftig forvaltning av ressursene i Barentshavet skal ha topp prioritet de neste to årene.

Blant lavere prioriterte områder som det likevel skal jobbes med finner vi blant

annet arbeidet med øket produksjon av økologiske matvarer, utfasing av alle produkter som inneholder hormonhermende stoffer og ressursbruk i oppdrettsnæringen.

■ Samferdsel

I tillegg til å motarbeide samferdselsprosjekter med store miljøbelastninger vil Naturvernforbundet følge opp arbeidet med Nasjonal Transportplan 2002–11. Organisasjonen vil også videreføre Kollektivkampanjen i samarbeid med Natur og Ungdom og deler av fagbevegelsen.

Naturvernforbundet vil også kreve at bompenginntekter blir brukt til miljøtiltak og motarbeide prosjekter som øker veikapasiteten i byene.

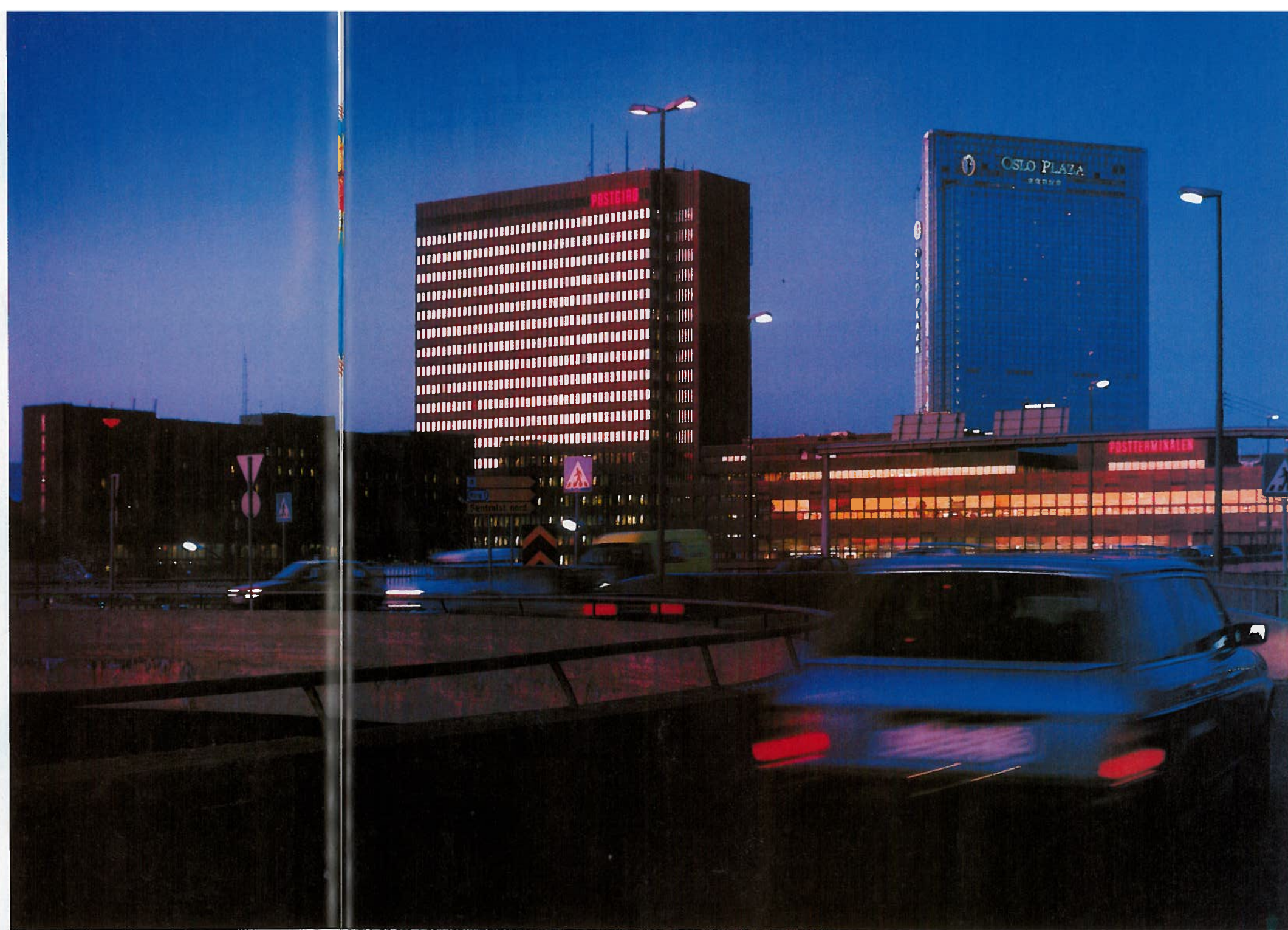
■ Organisasjon

Naturvernforbundet ønsker seg flere

finansierte fylkessekretærstillinger. Bedre nettsider og utvikling av Natur&Miljø som medlemsblad finnes også blant de områdene man ønsker å prioritere høyest. Flere medlemmer og lokallag samt at organisasjonen skal være en markant og profilert del av den offentlige miljødebatten befinner seg også på øvre del av prioritetslisten sammen med et internt tidsskrift for tillitsvalgte. Begrepet «forgubbing» ble hyppig nevnt under landsmøtet i Lom og Naturvernforbundet har vedtatt at man særlig skal arbeide for å rekrutere folk som går av for aldersgrensen i Natur og Ungdom. □

LANDSMØTET
1999

Miljødelegatsene i det tidligere Jugoslavia er vanskelige å forestille seg.

Foto: Scanpix

Naturvernforbundet vil bidra på Balkan

Miljødelegatsene i det tidligere Jugoslavia er enorme.

Matjord og drikkevann er ødelagt. Donau flyter av olje og kreftfare er mange-doblet fordi NATO har brukt uran i ammunisjonen. Hva kan en norsk miljøorganisasjon gjøre i et land som er bombet fullstendig i stykker?

• JENS P. TOLDNÆS

Etter en fredsavtale har Norge et medansvar for å delta i gjenoppbyggingen av landet. I dette arbeidet er det nødvendig å rydde opp i de enorme miljødelegatsene krigen har ført til, heter det i en uttalelse fra Naturvernforbundets landsmøte.

I praksis ønsker Naturvernforbundet selv å delta i opprydningen etter krigen i det tidligere Jugoslavia.

– Vi ønsker i første rekke å få sendt en delegasjon til de ødelagte områdene og håper Utenriksdepartementet ser verdien i dette, sier mannen bak forslaget, lederen i Naturvernforbundet i Rogaland, Aastein Aase.

– Hvilke ressurser har Naturvernforbundet å bidra med i en slik opprydning?

– Vi har mye ekspertise, både når det gjelder forurensning, og når det gjelder organisasjonsoppbygging.

Aase ønsker at Naturvernforbundet skal være med å styrke miljøbevegelsen i det tidligere Jugoslavia slik man har gjort det i andre land tidligere.

Erfaring fra India og Ghana

Fagkonsulent Gunnar Album ved Naturvernforbundets Barentshavkontor har gjennom flere år vært med å drive fiskeriprojekter i Ghana og India. Album har erfaring med å bidra i det arbeidet som organisasjoner, enkeltpersoner og nettverk driver for å få ut informasjon og få medbestemmelsesrett i saker som angår dem.

– Vi har ikke erfaring fra krigssoner, men fra land som er oppsplittet og ødelagt av andre forhold. Problemene i India og Ghana er først og fremst av humanitær art og man bør være ganske ydmyk når man skal forsøke å gjøre en innsats i slike

land, sier han.

– Hvordan virker den hjelpen Naturvernforbundet har bidratt med i India og Ghana?

– Det er selvsagt vanskelig å måle, men jeg mener at arbeidet med å bygge opp institusjoner, både formelle og uformelle kontaktpunkter mellom myndigheter og befolkning, er med på å skape bevissthet om styrker og svakheter, egne rettigheter og egen identitet.

Naturvernforbundet har gjennom flere år vært med å bygge opp miljøorganisasjoner i Russland. I år er det også startet et tilsvarende arbeid i Kina. Lederen for dette arbeidet, fagkonsulent Dag Arne Høystad, mener at et tilsvarende arbeid på Balkan vil være verdifullt når de mest akutte problemene er løst.

– Det vi kan bidra med er først og fremst langsiktig. Først må hjelpeorganisasjonene ta seg av det som er akutt, det har ikke vi apparat til. Når gjenoppbyggingen av landet er i gang tror jeg derimot at vi har noe å bidra med, sier han.

Lokal tilknytning

Store finansinstitusjoner som European Bank of Reconstruction and Development (EBRD) og Verdensbanken vil høyst sannsynlig komme tungt inn med investeringer når det tidligere Jugoslavia skal bygges opp. Ifølge Høystad vil miljøorganisasjonene være viktige når det gjelder å korrigere innsatsen til disse bankene.

– Fra tidligere vet vi at disse institusjonene ikke alltid søker de miljømessig beste løsningene. Når det gjelder Verdensbanken og EBRD er det flere eksempler på at miljøbevegelsen har gått inn og stoppet prosjekter som har lite gunstige for såvel natur og miljø som for lokalbefolkningen.

Høystad har sans for det lokale aspektet ved en eventuell miljøinnsats på Balkan. At initiativet kommer fra et fylkeslag i Naturvernforbundet er noe man kan spinne videre på, mener han.

– Jeg ser ikke bort i fra at fylkes- eller lokallag kan adoptere enkeltprosjekter, og på denne måten gi et verdifullt lokalt bidrag til gjenoppbyggingen, sier Høystad. □

MILJØKATASTROFE

■ Naturvernforbundet mener krigen på balkan kan føre til de største miljødelegatsene siden Tsjernobyl.

■ Bombingen av oljeraffineri, oljelagre og kjemiske fabrikker har ført til høye utslipp av blant annet miljøgiftene dioksin og PCB.

■ Drikkevann, grunnvann og matjord blir forgiftet.

■ Store oljeflak i Donau kan føre til ukontrollerbare utslipp fra atomkraftverket Kozladuy i Bulgaria.

■ Risikoen for langt flere dødelige tilfeller av kreft er mangedoblet etter bruken av ammunisjon med utarmet uran.

Arne Langset mener årsmeldingen lyver om flere sentrale forhold rundt den økonomiske krisa i Naturvernforbundet. Han vil derfor ikke fortsette i landsstyret.

– Årsmeldingen lyver om krisa

Arne Langset mener årsmeldingen som ble vedtatt på Lom gir et feilaktig bilde av den økonomiske krisen i Naturvernforbundet. Han vil derfor ikke fortsette i organisasjonens landsstyre.

AV KRISTIAN JAHRE

Arne Langset representerte Nordland i landsstyret i perioden 1997–99. Langset vikarierte dessuten som økonomisjef i sekretariatet noen hektiske måneder høsten 1997.

– Den beskrivelse som er gitt av den økonomiske krisa i forbundet gir ingen mulighet for innsikt i hva som ligger bak den interne strid organisasjonen har gjen-

nomlevd, sier Langset til N&M.

Til tross for Langsets anbefaling om det motsatte, vedtok Landsmøtet årsmeldingen slik den ble innstilt fra landsstyret. Langset har derfor bedt om at hans synspunkter blir lagt ved referatet som eget tillegg. Langset har nå trukket seg fra videre arbeid i organisasjonens landsstyre.

Ansvarsfraskrivelse

Langset mener årsmeldingen langt på vei er en ansvarsfraskrivelse fra ledelsen i Naturvernforbundet. Han legger ikke ►

Uten de ansattes innsats ville ikke organisasjonen overlevd

► sjul på at Naturvernforbundet i dag står fram som en langt smalere og mindre slagkraftig organisasjon enn ved forrige landsmøte. Langset mener både sentralstyret og landsstyret har et felles ansvar for skadene den økonomiske krisa har påført forbundets slagkraft og renommé. Dette mener han blir dekket til i årsmeldingen.

– Allerede på et sentralsstyremøte i august 1997 ble det orientert om alvor i situasjonen. Daværende leder, Heidi Sørensen ba styret vurdere å gå inn med direkte instruksjon overfor generalsekretær for å sikre at budsjettet ble fulgt. På dette tidspunkt ønsket ikke styret å gripe inn i generalsekretærens ansvarsområde. Hadde de gjort det, kunne store skader

vært unngått. Dette kommer ikke fram i årsmeldingen, hevder Langset.

Ansatte reddet forbundet

Langset mener også de ansattes innsats for å løse krisene i forbundet burde vært bedre beskrevet i årsmeldingen.

– De ansatte har gjennom hele perioden lagt ned en stor innsats for å bidra til å løse krisene, og økonomisjef Marius Gjerset har lagt ned en innsats som bør nevnes spesielt. I 1997 gikk dessuten de ansatte inn med private midler i form av et frivillig lønnstrekk for å styrke organisasjonens økonomi. Uten denne innsatsen ville ikke organisasjonen overlevd, sier Arne Langset. □

Nektes protokolltillegg

Leder Erik Solheim avviser Arne Langsets krav om protokolltilførsel på årsmeldingen. Dette går fram av et internt notat til generalsekretær Jørund Ubøe Soma.

Solheim peker på formelle årsaker når han vil nekte Arne Langset å komme til orde i årsmeldingen. «Det Langset har levert, har et innhold som ikke fyller kravet til protokolltilførsel ... Det er altså slik at situasjonen heller ikke oppfyller vilkåret for protokolltilførsel. Forbundet må derfor avvise hans krav», skriver Solheim.

– Hvorfor vil du nekte Langset å komme med sin versjon av forholdene rundt den økonomiske krisa. For historiens del, er det ikke greit om saken blir belyst fra flere hold?

– Langset må gjerne slippe til med sin versjon av saken. Problemet er at han ikke har benyttet seg av den sjansen han hadde til å påvirke saksbehandlingen. Det er ikke Naturvernforbundets

skyld at Langset ikke var tilstede når årsmeldingen ble behandlet i Landsstyret, og det er ikke forbundets skyld at Langset ikke sørget for å komme til orde gjennom vararepresentanten, sier Erik Solheim til N&M.

Solheim er helt uenig når N&M antyder at det muligens kunne vært hederlig å la Langset komme med sin versjon av historien, selv om formalitetene tilsier at protokolltilførsel bør avvises.

– Årsmeldingen skal nøkternt og kort oppsummere det som har skjedd. Skulle for eksempel jeg ha skrevet min versjon av hvordan jeg har opplevd det siste året, er det slettet ikke sikkert årsmeldingen hadde sett ut som den gjør nå. Det Langset egentlig forlanger, er en særbehandling. Han fikk markert sitt syn ved å stemme i mot årsmeldingen på Landsmøtet, sier Solheim.

Han forklarer videre at Naturvernforbundet følger helt vanlige spilleregler.

– I saker som denne er det korrekt å bruke formelle retningslinjer. Hvis vi ikke følger det som er skikk og bruk i et tilfelle, åpner det for at andre gjør det samme i andre tilfeller. Formaliteter bør styre hva man gjør i saker som dette. Det er det vi har formaliteter til, sier Solheim.

Landsstyret får referatene fra Landsmøtet opp som sak på sitt første møte etter sommerferien. Her blir det avgjort hvorvidt Arne Langset for komme med sitt protokolltillegg eller ikke. □

– Bomskudd med lokallagssatsing

– Det prates mye pent om å satse på lokallagene. Likevel er det et stort gap mellom det Naturvernforbundets ledelse sier og gjør overfor lokallagene, sier Kjell Derås fra Naturvernforbundet i Levanger.

• KRISTIAN JAHRE

Kjell Derås brukte Landsmøtet i Lom til å markere sin misnøye med Naturvernforbundets satsing mot lokallagene.

– Det siste halve – trekvart året har det gjentatte ganger blitt sagt og skrevet at lokallagene er Naturvernforbundets styrke og at arbeidet med å styrke lokallagene skal være et hovedsatsingsområde. Vi opplever imidlertid at det er et stort sprang mellom det som sies og det som blir gjort, sier Derås til Natur & miljø.

For å illustrere noe av hva som er galt tar han utgangspunkt i krisa i Naturvernforbundet i fjor vår.

– Etter dette fikk vi vesentlig mindre post og forsendelser fra sekretariat. Likevel har ikke aktiviteten i lokallaget blitt påvirket. Det er rett og slett stor grad av bom i de forsendelser og initiativ vi mottar fra Naturvernforbundet sentralt. De griper som regel lite inn i vår hverdag og blir derfor uinteressante, sier Derås.

Koblingssentral

– Hvordan kan sentralledet bli en bedre servicefunksjon for lokallagene?

– Vi skjønner at sekretariatet ikke kan stille opp på alt og svare på alt vi ber om. Sekretariatet bør derfor bli mer en koblingssentral til andre ressurspersoner, både innenfor forbundet og til andre instanser. Internett er også et verktøy som kan tas bedre i bruk. Ved jevnlig å legge ut informasjon om fremgang i viktige saker, vedtak som blir gjort i organisasjonen og linker til andre folk som jobber med forskjellige saker, kan de som har tid og lyst lettere engasjere seg. Hovedsakelig handler det om å spre erfaringer, sier Derås.

Gjennom Naturvernforbundets lokallag på Levanger (forøvrig Heidi Sørensens hjemplass) har Kjell Derås drevet Natur-

vernforbundets TV-aksjonsprosjekt Trygg Mat. Prosjektet har tidligere vært presentert i Natur og miljø, er en av de største suksessene fra TV-aksjonen og lever fortsatt. Naturvernforbundet i Levanger har også jobbet hardt for å stoppe en skogsbilvei i et sårbart område i Færen.

– Likevel leser vi i årsmeldingen at disse sakene er et resultat av samarbeid mellom fylkeslag og sentralledet. Ikke at vi på død og liv skal ha ære for dette, men det er faktisk lokallaget i Levanger som har gjort jobben, sier Derås.

– Er du bitter for ikke å få kreditt for dette?

– Nei, på ingen måte. Dette er igrunn småtterier. Poenget er at slikt ikke er veldig inspirerende. Skal vi ha aktive og offensive lokallag må vi også gi riktig anerkjennelse for det som blir gjort, sier han.

Museal organisasjonstenking

I dag velges delegatene til Naturvernforbundets Landsmøte gjennom fylkesårsmø-

tene. Derås mener lokallagene bør være direkte representert på Landsmøtet.

– Det hører ingensteds hjemme å måtte godkjennes av fylkesledet for å representere grasrota. Dette er museal organisasjonstenking og bare et eksempel på at Naturvernforbundet har en lang vei å gå, sier han.

Derås mener det må en rekke holdningsendringer til i hele Naturvernforbundets organisasjonsstruktur. Han mener for eksempel lokallagene bør bli mye høyere prioritert både gjennom vedtektene og arbeidet i valgkomiteen.

– Det er en lang vei å gå, og vi må være veldig ydmyke, sier Derås. □

Kjell Derås ønsker et høyere trøkk og mer realistisk satsing på lokallagene i Naturvernforbundet.

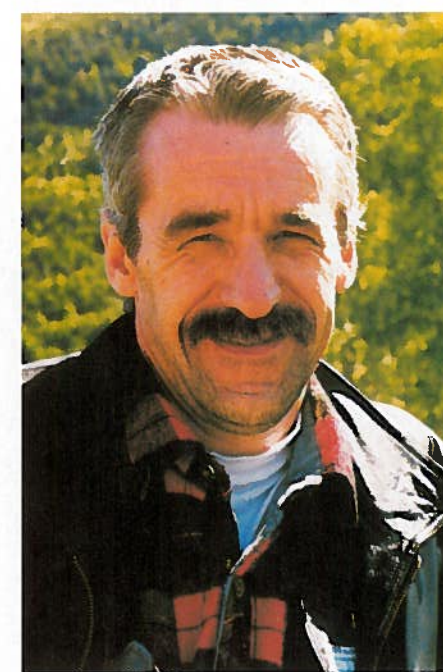

Foto: Kristian Jahre

NATUR & MILJØ

– Speiler ikke organisasjonen

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus etterlyser et mer medlemsvennlig medlemsblad.

• KRISTIAN JAHRE

Satsing på organisasjonen sto i fokus da Landsmøtet diskuterte nytt arbeidsprogram. Selvsagt fikk bladet du nå holder i hånda sin del av skylden for at det ikke står bedre til.

– Medlemsbladet Natur & miljø speiler ikke livet i organisasjonen. Det skjer så mye bra jobbing med så mye bra resultater ute i lokal- og fylkeslag. Det må vi fortelle, sier Gjermund Andersen, landsmøtedelegat for Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA).

– Folk er med i Naturvernforbundet fordi de er interessert i natur. Derfor må vi bekrefte overfor medlemmene at vi er en

viktig organisasjon og at vi jobber med viktige natursaker. Vi må vise det vi driver med og de resultater vi oppnår, utdyper Andersen.

Drøye annonser

I det hele tatt har Andersen lite pent å si om Naturvernforbundets medlemsblad. Hverken redaksjonelt arbeid eller annonser holder mål.

– For egen del må jeg si Natur & miljø er et blad jeg blar veldig kjapt gjennom. Det står lite der som appellerer til meg. Alle annonsene er en annen ting vi har meget sterke innvendinger mot i NOA. Jeg kan ikke skjønne hvorfor vi skal la krefter som raserer natur og har nøyaktig motsatt budskap av hva vi jobber for slippe til, sier han.

– Hva bør forandres?

– Legger vi sammen alt som gjøres av store og små saker rundt i landet, får vi en enorm sum. Vi har ingen grunn til å skamme oss. Tvert i mot. Vi må bli flinkere til å vise det. Natur & miljø må rett og slett skrive om det store arbeidet som

foregår, sier Andersen.

Han ser ikke noe poeng i å skrive reportasjer og trekke inn eksempler utenfra for å ta opp viktige natur- og miljøsaker.

– Alle prinsipper som Naturvernforbundet står for, og som er basis for det vi driver med, kan vi vise gjennom det arbeidet som gjøres på alle tre nivåer, lokalt, fylke og sentralt, i egen organisasjon, sier han.

Storslått slåttekurs

Som eksempler på gode saker nevner Andersen slåttekurs i regi av Naturvernforbundet i Buskerud, Opplands arbeid med miljøvennlig OL og Naturvernforbundet i Bærums arbeid mot golfbaner.

– Buskerud har etterhvert utviklet landets fremste ekspertise på kulturlandskap, mens Oppland nærmest har satt en internasjonal standard for hvordan moderne idrettsarrangement skal avvikles. Bærum er et glitrende eksempel på godt og seriøst lokalt arbeid med nasjonale problemstillinger, sier han.

– Bør Natur & miljø bli ett reint organisasjonsorgan, kjemisk rensket for stoff som ikke er knyttet til Naturvernforbundet?

– Nei, nei. Selvsagt skal vi også skrive om regnskog og andre viktige saker, men la oss si at vi setter et mål om at minst halvparten av bladet skal bekrefte medlemenes interesse for naturvern; Vise Naturvernforbundets seire og nederlag og bekrefte hvorfor de skal fortsette å være medlem akkurat her, sier Gjermund Andersen. □

Kampen om den grønne scene

– Naturvernforbundet sentralt må lære seg media-arbeid, sier Sigrun Haaklau fra Naturvernforbundets lokallag på Askøy.

– Vi er mer til stede i media enn noen gang, sier leder Erik Solheim.

• JENS P. TOLDNÆS

Sigrun Haaklau fra lokallaget på Askøy var blant flere som etterlyste et mer synlig Naturvernforbund på landsmøtet i Lom. Haaklaus innlegg på møtets første dag var et kraftig, men velment hjertesukk fra et lite lokallag utenfor Bergen.

Selv opplever Haaklau at hun og hennes eget lokal- og fylkeslag, til tross for skarp konkurranse med blant annet Kurt Oddekalv, har god kontakt med lokale media

Hvorfor lar Naturvernforbundet Fredrik Hauge råde den synlige grunnen i for eksempel Øvre Otta debatten – en sak Naturvernforbundet har jobbet tungt med i lang tid?

og får fram sakene sine, mens saker som er viktige for hele organisasjonen ikke kommer frem på samme måte i sentrale organer. Ikke fordi sakene er uinteressante i nyhetsbildet, men fordi andre aktører overtar miljøscenen.

Hvorfor lar Naturvernforbundet Fredrik Hauge råde den synlige grunnen i for eksempel Øvre Otta debatten – en sak Naturvernforbundet har jobbet tungt med i lang tid?

Haaklau presiserer at hun ikke har de eksakte svarene på hvorfor Naturvernforbundet er fraværende i mange viktige saker i media. Hun mener likevel at organisasjonen trenger profesjonelle folk sentralt. Folk som kan media, og som har til trekning på media, i sterkere grad enn det som er tilfelle i dag.

Haaklau har forståelse for at det har tatt tid å få en havarert organisasjon på beina, men mener samtidig at tiden er kommet

for å få Naturvernforbundet i mediabildet på en annen måte enn det som er tilfellet i øyeblikket.

– Vi må begynne å se framover igjen. Jeg ønsker ikke å trække enkeltmennesker på tærne, men organisasjonen vår har et stort forbedringspotensial i sitt forhold til media.

Naturvernforbundet bør kanskje tørre å provosere mer. Vi må også lære oss å ta oss av pressen, under for eksempel et landsmøte, på en mye mer profesjonell måte, sier Haaklau til Natur&Miljø.

– Vi er bedre enn noengang

Naturvernforbundets ny- og gjenvalgte leder, Erik Solheim, er ikke enig i påstandene om at organisasjonen ikke synes i viktige saker.

– Det siste trekvart-året har vi kjørt en kraftig offensiv og vi har vært mer til stede i media enn noengang, sier han.

– Forstår du ikke at noen reagerer når Naturvernforbundet har landsmøte nærmest i utbyggingsområdet til Øvre Otta dagen før saken skal avgjøres i Stortinget, samtidig som andre organisasjoner råder grunnen i såvel TV, som i avisene, den helgen?

– Jo, men det kan likevel ikke være tvil om at Naturvernforbundet har vært mer framme enn Bellona i Øvre Otta-saken. Det at argumentene våre har vært såpass mye brukt gjør at de tilslutt ikke er interessante for media. Når Fredrik Hauge kommer inn i avslutningsfasen av Øvre Otta-saker det en nyhet i seg selv.

– Betyr det at du er fornøyd med hvordan Naturvernforbundets synes i øyeblikket?

– Jeg sier ikke at vi er gode nok. I fjor var målet å overleve. Nå er målet å bli synlig samtidig som vi skal vinne flest mulig av de sakene vi jobber med. Jeg føler, så langt, at vi har lyktes. Hittil har vi imidlertid satset på mengde. Framover bør vi nok være mer strategiske med hensyn til hvor, og hvordan, vi skal synes.

– Media er ofte vel så glad i personer som i sak. Er det viktig å fram «helter» i en organisasjon som Naturvernforbundet?

– Det bør ikke være slik at det er jeg som uttaler meg i enhver sak. Vi kan og godt få fram sensasjonspregete enkeltsaker, men jeg tror mer på gjennomarbeiding. Naturvernforbundet må ha substans, avslutter Solheim. □

Vinner i Vestfold!

Sandefjord Naturvern vant fram i 11 av 16 klagesaker i fjor. Alexandra Hauge kan plan- og bygningsloven bedre enn byråkratene.

• JENS P. TOLDNÆS

Soneforsvar er som kjent effektivt i fotball. Alexandra Hauge er ekspert på strandsoneforsvar. Og på hjemmebanen i Sandefjord vinner hun to tredjedeler av kampene – akkurat som Drillo.

På Sandefjord rådhus sitter frustrerte saksbehandlere med skjegget i inn-bunken og kan bare konstatere at Sandefjord Naturvern fikk medhold av høyere instanser i 11 av 16 klagesaker i fjor.

Pengesterke utbyggere som «bare» skal gjøre om et båtnaust til noe i retning av en helårsvilla i strandkanten raser, men kan ikke gjøre noe særlig mer.

Sakene må vinnes

– Joda – det er nok mange som er sinte på oss. Særlig folk fra Høyre og Frp. Vi er ganske stolte av det – det viser at det nytter.

Alexandra Hauge, moren til Fredrik, (ja han ...), er en lokal miljøhelt uten sidestykke i Vestfold.

– Det å komme i pressen i seg selv er jo ikke så interessant hvis vi ikke vinner saken, sier hun.

Det kan Alexandra Hauge trygt si – hun gjør begge deler. Ikke er det skryt engang.

I årsmeldingen fra Sandefjord Naturvern listes sakene opp; et tilbygg til en fritidsbolig som ville medføre sprengningsarbeid ble stoppet etter klage til Fylkesmannen. En helårsbolig på Stor-

Sandefjord Naturvern vant fram i 11 av 16 klagesaker. Alexandra Hauge kan loven bedre enn byråkratene.

øya ble stoppet, en gjerdesak – et bryggeanlegg – et uthus osv.

Men Sandefjord Naturvern har ikke bare tattfor seg de små enkeltsakene knyttet til 100-metersbeltet. Lokallaget har også gitt seg i kast med store reguleringssaker, for eksempel et stort opplevelsessenter, den såkalte Kilen-utbyggingen.

Til tross for utrettelig innsats og upåklagelig gå-på-humør er Alexandra Hauge skuffet. Skuffet over sin egen kommune Sandefjord som ikke kan loven.

– Det er synd at så mange saker må påklages på vegne av miljøverninteressene i en by som Sandefjord, sier hun til byens egen lokalavis, Sandefjords Blad.

Ifølge Hauge illustrerer dette to ting. For det første at det er sterke krefter som ønsker en annen utvikling enn Sandefjord Naturvern, krefter som setter lettkjøpte løsninger framfor helhet og langsiktighet. Men det er også en annen side; det nytter! Akkurat det er Alexandra Hauge et uslåelig bevis på. □

Naturvern og historie

Vera Henriksens hilsningstale til
Naturvernforbundets Landsmøte på Lom, 5. juni 1999

Steinaldermenneskene i Norge var jegere og samlere, og har vært sammenlignet med indianerstammer i Nord-Amerika. Det vil, hva naturen angår, si at de var kloke forvaltere – dette fordi deres livsform var slik at det tjente deres interesser best.

Fedrifts- og jordbrukssamfunn medførte større inngrep i naturen; de var mer kravstore. Folk gjorde fremdeles det de mente tjente deres interesser – og kulturlandskapet ble langsomt til.

Så, ved begynnelsen av vår tidsregning, kom industrien. Industri? spør dere kanskje. Ja. Jeg tenker på utvinningen av myrjern. Det var en prosess som kom til å gi norgeshistorien ny kurs; jernet ble en forutsetning for skipsbygging og produksjon

av effektive kampvåpen – dermed for vikingtoktene, for erobringen av områder i Storbritannia og Irland og for utvandringen til Vesterhavsoyene. Og effektive jernredskap muliggjorde det såkalte indre landnåmet, rydding av nye bygder. Myrjernet fikk dessuten betydning for norsk økonomi – det ble utvunnet mer enn nok for hjemmeforbruk, og jern ble eksportert til utlandet. Snart var jernvinna i gang over store deler av landet. Malm ble gravd opp fra myrene, folk brente kull, det glødet i malmblæstere, blåsebelger peste. Malm var i seg selv en fornybar ressurs; man kunne grave igjen i samme myr etter noen år. Men skogen ble hugd ned og brent til kull fortore enn

LANDSMØTET
1999

den grodde til. Igjen gjorde folk det de mente at tjente deres interesser best, det ville nå si det som deres grådighet ledet dem i retning av. Og ingen bekymret seg

for skogen. Forsåvidt vistedit seg heller ikke å være nødvendig – det ble slutt på myrjernet i utvinningen i annen halvdel av middelalderen. Masovnene overtok, og sårene rundt jernvinneplassene leget seg.

På 15–1600-tallet kom så bergverksdriften i Norge i gang for alvor, og nå var det ikke tale om selvfornyende ressurser. Nok en gang gjorde folk, blant dem konger, det de mente tjente deres interesser best. Og grådigheten viste sitt stygge ansikt. Nå er gruvedriften lagt ned de fleste steder – gamle gruvesamfunn er blitt turistattraksjoner.

Her i Norge er det altså gått tålelig bra med det man kan kalle det gamle samfunnet. Men vi skal se på et samfunn som har vært mer sårbart, Island.

Da landnåmsmennene kom til øya omkring år 900, var den skogkledd fra fjord til fjell; det må ha dreid seg om løvskog, hovedsakelig bjørk. Men nykommerne brakte med seg et stort behov for trevirke: For oppvarming av hus og koking av mat, for byggevirksomhet av forskjellig slag – og for jernutvinning. Skogen skrumpet og ble nesten vekk; beitedyr tok seg av ettervoksten. I tidligere tider var det storfe, småfe og hest som beitet i store flokker; i vår tid er det hovedsakelig hest og sau. Overbeiting medførte og medfører gressbare flekker, og innover mot landets sentrale vidde fikk og får stormene tak. Den gjenværende gressstorven undergraves og blir hengende høyt over auren, detter ned og er vekk. I vår tid kan også bilkjøring utenfor fjellveiene starte denne prosessen. Resultatet er tragisk. Jeg har møtt Islands jord i form av digre, gulbrune støvskyer på vei til havs, skyer som skjuler solen.

Tilbake til vårt eget land.

I de siste 150 årene har den industrielle revolusjonen ført til stadig større krav, til å begynne med i den vestlige verden. Det var dreid seg om kraftkilder, først og fremst kull, elektrisitet, olje og gass, om større effektivitet blant annet i jordbruk og fiske, om mer komfort. Lenge fortsatte menneskene å gjøre det de mente tjente deres interesser best – uten å innse at de var styrt ikke bare av grådighet, men også av uvitenhet om hvor dette kunne bære hen.

Men der fantes folk som begynte å stille spørsmål. Naturverntanken er forresten ikke så ny som vi kanskje tror. Så tidlig som året 1563 skrev franskmannen Bernhard Pallisy:

«Jeg sier deg at det ikke er noen kunst som krever mer filosofi enn jordbruk. Og

**Jeg må undres over at jorden
og det den frembringer ikke
roper høyt på hevn over visse
mordere, uopplyste og
takknemlige, som ikke gjør
annet daglig enn hensynsløst
å ødelegge trær og planter**

Skrevet av Bernhard Pallisy i 1563

hvis jordbruk drives uten filosofi, er det en daglig bruk av vold mot jorden og dens frukter. Jeg må undres over at jorden og det den frembringer ikke roper høyt på hevn over visse mordere, uopplyste og takknemlige, som ikke gjør annet daglig enn hensynsløst å ødelegge trær og planter.»

I dag har vi fått et helt kor av mennesker som spør: Hva er det egentlig som tjener menneskehetens interesser best? Selv en tidligere stor og stygg ulv, oljeselskapet Shell, lager nå utredninger om menneskets forhold til naturen og fremtiden.

Og ett er sikkert: I det lange løp, for såvidt også i det korte løp, er ikke menneskers grådighet og uvitenhet til noens beste. □

HELGE RINDEN TIL MINNE

IMANGE ÅR har Helge Rinden gjort en stor innsats for Naturvernforbundet, først i Oslo & Akershus, senere i Finnmark. Her var han medlem av fylkestyret 1997–98. Helge var naturvennen som helst ville klare seg uten motoriserte fremkomstmidler. Sykkel og havkajak var prioriterte transportmidler hele året. Kajakken var for ham velegnet til jakt, fiske og naturstudier.

En søndag i februar – rett etter sin 32 års dag – dro han ut på fisketur med kajak, – og kom ikke tilbake. Ved hans bortgang mistet Naturvernforbundet en betydelig støttespiller.

Vern av Finnmarksvidda lå ham tungt på hjertet. Lavdekket er de siste tiårene blitt sterkt redusert. Da lokale politikere påstod at årsaken var sur nedbør (ansvarsfraskrivelse ...), viste fylkestyret v/Helge til NILU's forskning som påviser at luften over vidda er noe av det reneste vi har i landet. Forurensningen fra Kola har merkbart negativ innvirkning bare de første par milene inn i Norge. Vi må nok innse at vi som

bor her har noe med saken å gjøre. Reintallet har i flere tiår vært mye høyere enn beitemene har tålt. Dessuten er det svært mye motorisert ferdsel i utmark – spesielt gjør barmarkkjøringen stor skade.

Helge gikk ut av fylkestyret for å kunne konsentrere seg om sitt doktorgradsarbeid. Allikevel fortsatte han innsatsen for Naturvernforbundet. Da myndighetene sist høst sendte ut verneplan for barskog i Nord-Norge på høring, var det Helge som skrev forbundets høringsuttalelse. Han engasjerte seg også lokalt, bl.a. for at kommunen skulle ta vare på myrområdene. Drenerings-«spøkelset» er kommet langt. I nærområdet er det ikke mange intakte myrbiotoper igjen.

Helge kombinerte grundige fagkunnskaper om naturen med sin lokal-kjennskap og et inderlig engasjement for å ta vare på naturarven. Vi har mistet en dyktig medhjelper og sann naturvenn. Vi lyser fred over hans minne.

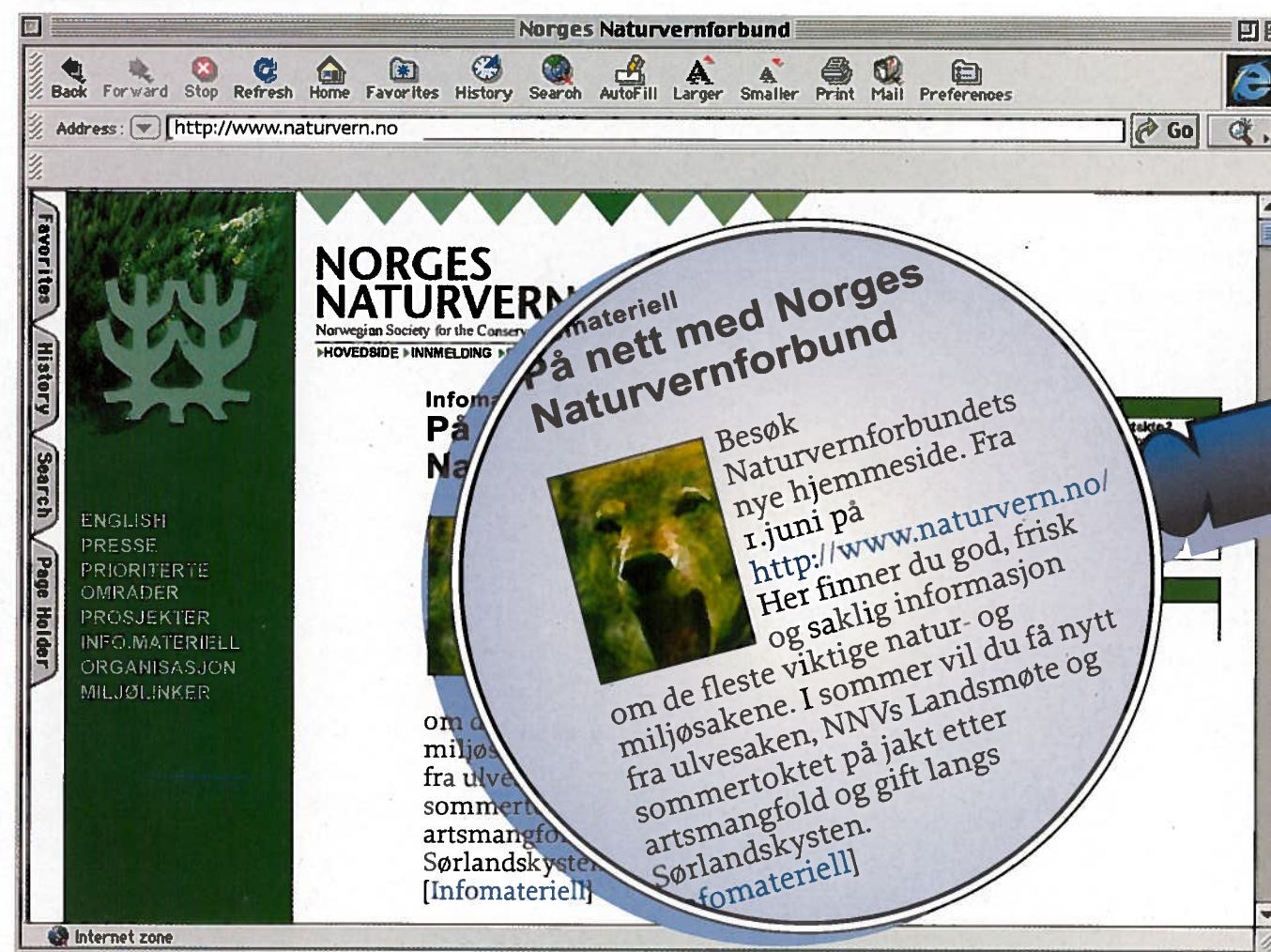
*For fylkestyret i Finnmark,
Dag T. Elgvin*

Selv himmelen gråt

Selv himmelen gråt da Naturvernforbundet markerte sin motstand mot Øvre Otta-utbyggingen på verdens naturverndag 5. juni. To dager senere vedtok Stortinget halv utbygging av vassdraget øverst i Gudbrandsdalen. Foruten appeller og sanginnslag, var markeringens definitive høydepunkt da den 83 år gamle Altaaktivisten Reidun Aune avduket en bauta over Øvre Otta. Aune satt 70 dager i fengsel i forbindelse med Alta-demonstrasjonene.

Foto: Erik Martinussen,
Natur & Samfunn

Kjøp skolebøkene hos Norli

I over 100 år har Olaf Norli Bokhandel levert bøker og materiell til grunnskoler over hele landet. Ta gjerne kontakt med oss, eller kom innom vår bokhandel i Oslo sentrum. Velkommen!

NORLI

Olaf Norli Bokhandel AS
Universitetsgt 20-24, 0162 Oslo
Tlf: 22 00 42 00 Faks: 22 42 26 51
e-post: grunnskole@norli.no
www.norli.no

Kunnskap, erfaring og service

Norli har lange erfaring med salg av skolebøker og materiell. Vi stiller ut og lagerfører alle skolebøkene hele året. Dette fører til at vi har solid kunnskap om skolens behov, og at vi får raskere leveranser.

Forsterkning av bøker

Norli plastforsterker skolebøkene. Dette gir god økonomi fordi bøkene fordobler sin verdi. Plasting utføres til selvkost.

Spesialundervisning

Vi har også en avdeling med stort utvalg i spill og skolemateriell. Her finner du også og tilrettelagt litteratur og letles-bøker for spesial-, støtte- og hjelpeundervisning. Be gjerne om å få tilsendt kataloger!

Bøker for læreren

I Norlis avdeling for pedagogikk og psykologi holder vi oss ajour om norsk og utenlandsk litteratur for skolen. Vi er i kontinuerlig kontakt med kundene, for å kartlegge deres behov og ønsker.

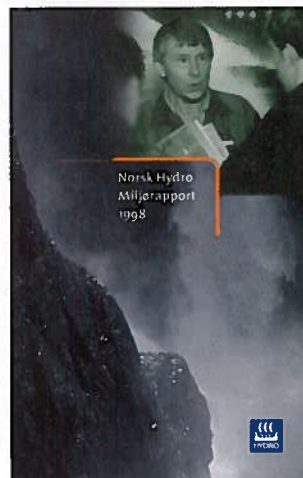
Norges største bokhandel!

MILJØGEOLOGI AS

- * Grunnvannsundersøkelser * Georadarmålinger
- * Deponier og forurenset grunn * Brønnskader
- * Naturbaserte avsløpsløsninger * Radonmåling

Feltmåling i vann, poreluft og biogass

Almeveien 7, 1555 Son Tlf.: 64 95 89 05 Fax: 64 95 85 32	Dronningens gt. 25, 1500 Moss Tlf.: 69 24 01 75 Fax: 69 24 01 76	Teknologisenteret Pb 247, 7501 Stjørdal Tlf.: 74 82 17 40 Fax: 74 82 17 41
---	---	---

Miljørapporten
og mer om miljø;
www.hydro.com

Gratis nyhetsbrev om klima

Cicerone inneholder nyheter fra klima- og miljøforskningen og gir oversikt over hva som skjer med klimaet i Norge og resten av verden på grunn av utslipp av drivhusgasser. Nyhetsbrevet inneholder også rapporter fra klimaforhandlingene og andre internasjonale møter.

Cicerone gis ut av CICERO Senter for klimaforskning minst seks ganger i året.

Ja, jeg vil abonnere på nyhetsbrevet Cicerone gratis:

Navn: _____

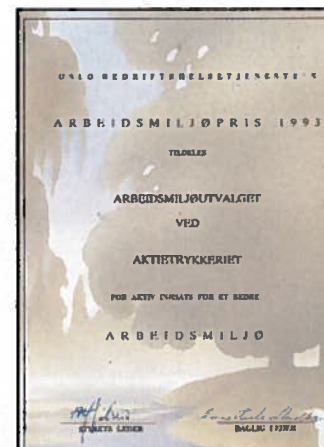
Adresse: _____

Send denne slippen til:
CICERO Senter for klimaforskning
Postboks 1129 Blindern, 0317 Oslo

Telefon: 22 85 87 50
Faks: 22 85 87 51
E-post: information@cicero.uio.no
Nett: www.cicero.uio.no

LINJEGODS

Tlf. 23 17 42 00
Fax 23 17 42 90

Aktietrykkeriet
ditt
miljøvennlige
alternativ når
det gjelder
tryksaker

Aktietrykkeriet a.s
Postboks 40, Økern, 0508 Oslo
Spireavn. 16, 0580 Oslo

NAUTISK FORLAG A/S

Publikasjoner om miljøbestemmelser fra IMO, OCIMF, ICS, SIGTTO m.m. Vi lagerfører også sjøkart og bøker for seilas over hele verden.

Besøksadresse:

Drammensveien 130,
åpent 8-16, mandag til fredag.

Postadresse:

Postboks 321 Skøyen, 0212 Oslo

Hjemmeside:

<http://www.nautisk.com>

Telefon: 22 54 76 50

Telefax: 22 56 23 85

Email: sales@nautisk.com

På vegne av Norges
viktigste næring

Energiforsyningens fellesorganisasjon (Enfo) ivaretar fellesinteressene til kraftselskapene og energiverkene i Norge. De vel 220 medlemsbedriftene – med omlag 18 000 ansatte – har investert 190 milliarder kroner i anlegg for å produsere, selge og distribuere elektrisk kraft.

Granfos Næringspark
Vollsveien 13 H
Postboks 274
1326 LYSAKER

Telefon 67 11 91 00
Telefaks 67 11 91 10
E-post enfo@enfo.no
Internett www.enfo.no

Båt sol og grill:

Litt
eddik,
litt oli-
venolje og
Worcester-
shire-saus og
en **del timers**
innsats. **Vips** så
er **båten** klar for

sjøen

uten bruk
av **tynner** og
løsemiddler. Og
etter en så miljø-
vennlig **start** på
båtsesongen hva er
vel hyggligere enn en
grillaften i **sjøkanten**?
Ingrediensene har du
allerde **tatt med deg.**

GJØR Båten og sjøklar med

grillolje

salat-
dressing

Eieren av seilskuta Gaia sjekker trutningsprosessen, starter lensepumpa, og ser 200 liter oljeblandet saltvann forsvinne over bord. I løpet av et døgn tid er båten klar til bruk. Ferdig-trutnet. Halvannen pils forsvinner velfiltrert over ripa. Han fyrer opp danskebyssa og gjør seg klar til våkenatt i stoltheten. Dagen etter skal motoren gås over (oljeskiftet gjør han enkelt – bare skrur ut bunnpluggen. Skroget har bare godt av litt ekstra olje). Så er det å starte opp kverna og sette kurs for, tja, Danmark? Da kan han få tømt den pokkers septiktanken. Og kanskje kvitte seg med litt skrot?

Ta miljøansvar!

Vel, alle båteiere er kanskje ikke like ubrukelige som personen om bord på den høyst fiktive trebåten Gaia. Men mange er det. For båtelskere er våren en høytid, men noen meter vekk fra de glinsende, nypolerte skrogene i havna ligger ofte skiten i dynger. Og det er bare det du ser.

I Fredrikstad har Bærekraftig lokalsamfunn-prosessen også inkludert småbåthavnene. Trond Jacobsen har jobbet med

Foto: Pål Hermansen/NN/Samfoto

Glinsende snekke sjøsettes på Sørlandet. Bunnstoffet minner mistenkelig om kobberstoff. Denne bunnstofftypen skiller ut kobber, som dreper marine organismer.

MILJØVENNLIGE ALTERNATIVER

Gjengs for de fleste av stoffene er at de bør få virke litt før man spyler rent. Vær forøvrig forsiktig med bruk av midlene ved sterk sol.

Polering: Bland 3 deler olivenolje med 1 del hvit eddik.

Skrubbing: Vann og bakepulver blandet til pastakonsistens.

Vindusvask: 1 kopp eddik til 1 liter varmt vann.

Plexiglass: 1 kopp eddik til 0,5 liter vann, vask med myk klut og puss flaten etterpå.

Dekk og gulv: 1 kopp eddik til 4,5 liter vann.

Messing: Bruk Worcestershire-saus eller en pasta laget av like deler eddik, salt og vann. Skyll godt med vann.

Krom: Vask med eplesider-eddik, skyll med vann og poler med babyolje.

Kobber: Sett inn med en blanding av sitronsaft og salt. Skyll godt med vann etter en stund.

brosjyren *Miljøinfo for småbåtflåten i Østfold*, som kom ut for kort tid siden. Her får båteierne gode råd og vink for en mer miljøvennlig båtpuss.

Puss, puss ...

Forhandlere av båtutstyr kan by på enorme mengder spesialprodukter som «matcher akkurat din båt». Greit nok, mange av stoffene virker bra. Men hva inneholder de? I den grad man finner ingrediensene på pakningen er det ofte vanskelig å skjønne om stoffene er farlige for miljøet, og i tilfelle hvilke skadevirkninger de gir.

Men, fortvil ikke! Man har alternativer som er både miljøvennlige og enkle i bruk. I en egen sak får du tips til hjemmelagde «spesialstoffer» for polering, vindusvask og annen rengjøring.

Gift, i grunnen ...

Bunnstoff inneholder ofte en eller annen gifttype. Årsaken er stoffet skal være begroingshindrende. Altså tilsetter man gift som sakte skilles ut av malingen. De mest giftige typene er forbudt på småbåter, men for eksempel kobberstoffet er ikke akkurat noen vinner på miljø. Spør gjerne i butikken om noen typer bunnstoff er dokumentert mer miljøvennlige enn andre (så får du nok fort mange pussige svar). Det finnes bunnstoff som ►

FORNUFTIG BÅTBRUK

Du kan gjerne oppføre deg når båten er i bruk også. Her er noen tips:

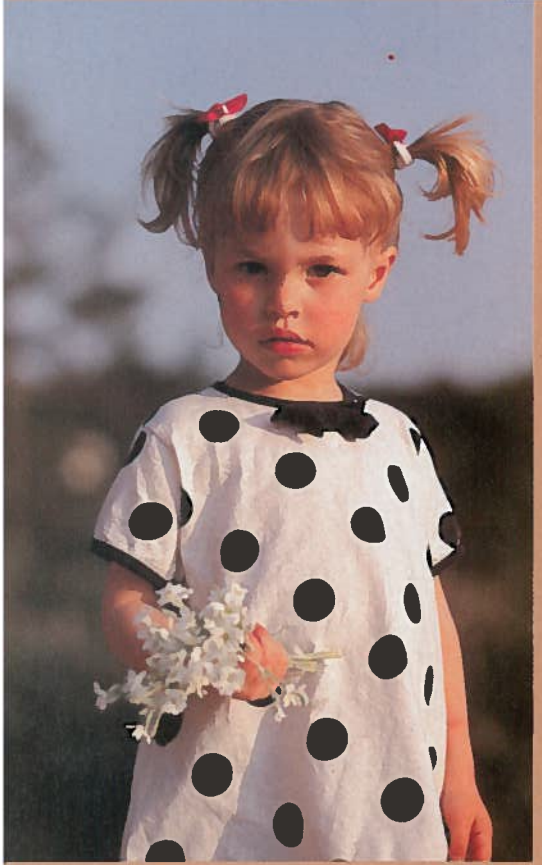
- Vis sjøvett, ha redningsutstyr av godkjent type om bord. Glem ikke at man er pålagt å ha redningsvester til alle.
- Badeplasser er gjerne merket med gule staker, bøyer eller lignende, med et kryss på toppen. Gå ikke innenfor bøylene med båten. Slik ferdsel er ulovlig. Ankring innenfor merkene er også forbudt.
- Passering av alle steder hvor bading foregår mindre enn 50 meter unna skal gjøres med særlig aktsomhet. Du har ikke lov til å holde høyere fart enn 5 knop.
- Vis respekt for områdene merket i kartet som hekkeområder for fugl. Hekketiden varierer etter hvor du er i landet. Fylkesmannens miljøvernavdeling i ditt hjemfylke vet mer om tider og områder som rammes av ferdselsforbud.
- Unngå bruk av slepejoller med påhengsmotor som «barnevakt» for barn og ungdom. Slike farkoster er til sjenanse for andre. Båtene brukes gjerne til hensiktsløs ferdsel, men motorene slipper ikke ut mindre avgasser av den grunn. Husk dessuten at fartøy som gjør over ti knop eller har motor større enn 10 hk ikke kan føres av personer under 16 år.
- Båtsportkartene viser friområder med blant annet muligheter for søppeltømming. Bruk områdene, men med respekt! Etterlat dem slik du selv vil finne dem. Husk at bålpyring på svaberg kan føre til skade på fjell (forøvrig er det jo ikke lov til å tenne bål i båtsesongen).
- Engangsgriller er tabu! Kjøp heller en liten grill som du kan ta med deg om bord igjen etter at sommerekotelettene er kremert.
- Husk at alle motorer bruker mindre drivstoff hvis man kjører dem på litt mindre enn fullt turtall. Man taper lite fart, men sparer mye drivstoff.
- Saktegående båter med fortrenningskrog (båter som ikke planer) er ikke lagd for høye hastigheter. Du bruker fort 20–30 prosent mer drivstoff på å øke hastigheten med 1 knop.
- Ikke bruk maskinen som aggregat for å lade batterier annet enn hvis det er tvingende nødvendig. Lad heller batteriene med strøm fra land. Har du forbruk som er større enn at maskinen klarer å gi nok vedlikeholdsladning bør du investere i et solcellepanel eller en liten vindmølle.
- Fisk med vett. Hva skal du med 187 makreller hvis turen går videre, og fisken til slutt havner i havet? Fangsten bør forøvrig sløyges om bord, slik at noe av næringen tilbakeføres til havet.

Kilder: TROND JACOBSEN: *Miljøinfo for småbåtflåten i Østfold*, Motorer i fritidsbåter og mindre bruksfartøy, Direktoratet for naturforvaltning, Statens forurensningstilsyn, Forskrift av 16. juni 1983 om hindring av forurensning fra skip og Forskrift av 12. juni 1998 om forbud mot utslipp av kloakk i kystnære områder.

Med høytrykk spyles gammelt bunnstoff av. Og ender i sjøen? Maling som skrapes, pusses eller spyles av bør samles og leveres til godkjent spesialavfallsmottak.

Foto: Espen Brattlie/Samfoto

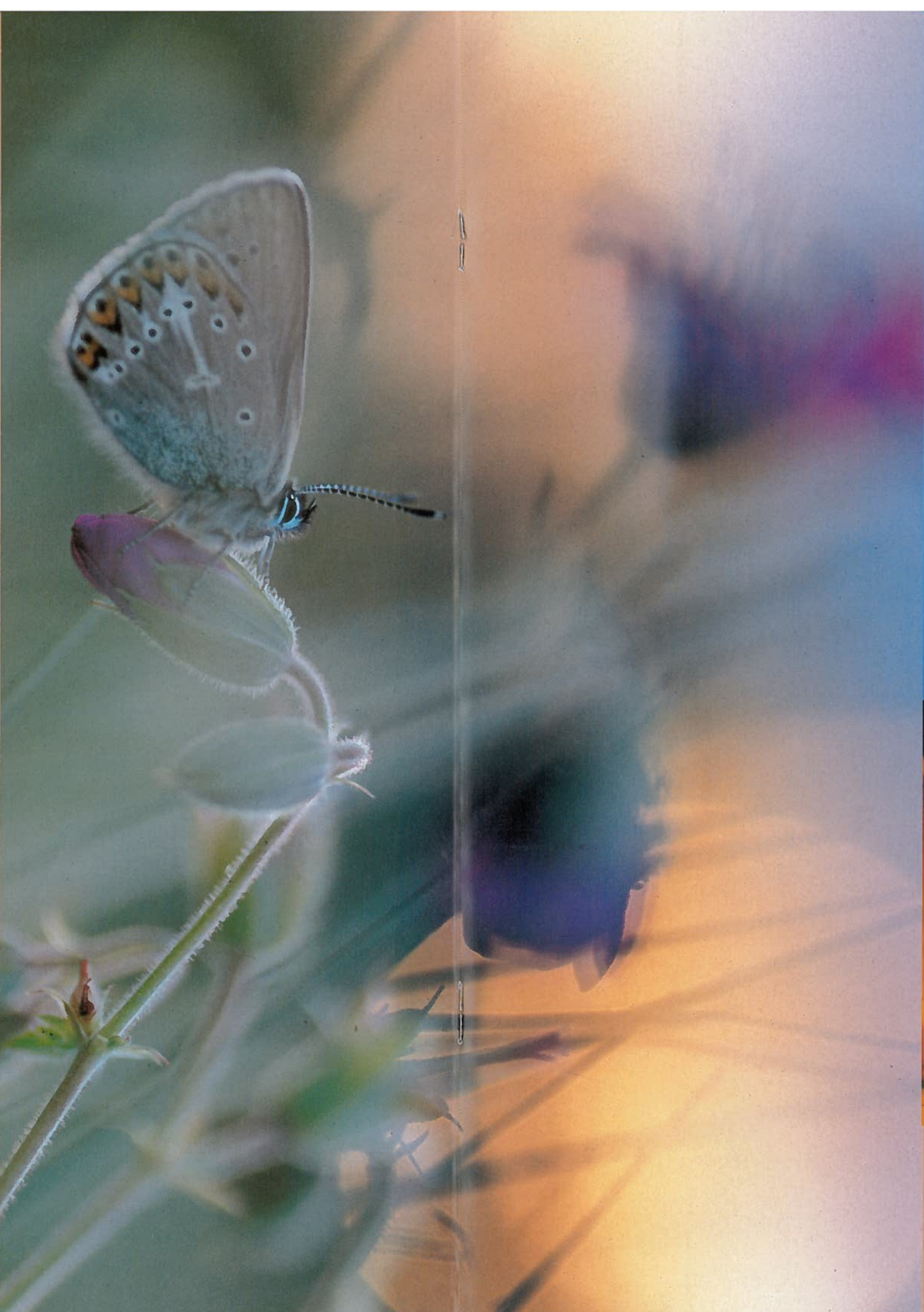

Trygve Bølstad/Samfoto:
Oda, snart 2 1/2 år, Kragerø

Si det
med
blomster!

Egentlig et
reklameslagord for
den internasjonale
blomster-
handlerorganisasjo-
nen Fleurop, laget i
1907.

Pål Hermansen/NN/Samfoto:
Sommereng i alle farger, Lofoten

Stein Johnsen/Samfoto:
Silhuett av balderbrå mot måne

Balderbrå ble
tidligere
brukt til å
kurere
sykdommer
i livmoren.
Dette har
gitt planten
det lantinske
navnet
Matricaria.

Jørn Areklekk Omre/NN/Samfoto:
Engsoleie

Leif Rustad/Samfoto:
Brun blåvinge på skogstorknebb, Skien

Ulf Huett Nilsson/MIRA:
Valmue, Øland 1996

J.B. Olsen/R. Sørensen/N/Samfoto:
Frosprederen

Birger Areklett(NN/Samfoto:
Blomstereng av tjæreblom

Løvetannsalat med bacon

Blekede blader av
to løvetannplanter
50 g bacon i
terninger
1 ss gressløk,
finhakket
1 ss persille,
finhakket

Sprøstek bacon-
terningene i sitt
eget fett. Vask og
tørk
løvetannbladene.
Bland alle
ingredienser like før
servering. På fransk
kalles denne retten
Pissenlit au lard.

Blant pingviner og sel på Syd Georgia

– en
antarktisk
utpost

En utpost på randen av Antarktis – en magnet som trekker til seg millioner av pingviner og sel – et museum for norsk hvalfangsthistorie. Bli med på tokt til naturperlen Syd Georgia.

● Tekst og foto: TOM SCHANDY

V

i skrur tiden tilbake ca et halvt år – til januar måned. Midtvinters i nord – men midtsommer på den sørlige halvkule. Vi er framme – på den forgjettede øya Syd Georgia. Et halvt døgn før

Tjukkas med bjørnepels. Denne kongepingvinungen er cirka ett år gammel og skal snart skifte fra unge-drakt til skikkelig voksen pingvindress.

skjema. Vestavindsbeltet har gitt oss et ekstra spark i akterspeilet. Det ombygde russiske forskningsskipet Professor Mukanovskiy er ikke verdens raskeste, men har klart de 1450 kilometerne fra Falklandsøyene på bare to og et halvt døgn. Noen har vært her før – de er hvalfangere, andre har hatt fedre som har vært ➤

Den antarktiske pelsselen var nesten utryddet i 1910. Da var det bare 100 dyr igjen på øya – i dag er det to millioner. Her en pelssel som vokter sitt område i Elsehul på nordspissen.

IKKE VERDT Å OPPDAGE?

Kaptein Cook var første mann i land på Syd Georgia i 1775. Han proklamerte øya som britisk territorium, men øya gjorde tilsynelatende lite inntrykk. Cook skrev at øya «ikke var verdt oppdagelsen». En av mannskapet omtalte den som mindre verdt enn den minste farm i England. Cook-ekspedisjonen nevnte imidlertid en ting som gjorde mange interessert - nemlig at det var mye sel på øya.

Et stykke Alpene midt i havet. Syd Georgia er en naturperle av dimensjoner.

F or selfangerne var øya i høyeste grad verdt oppdagelsen. Bare elleve år senere var de på plass og fanget sel. I 1825 ble det tatt 1,2 millioner dyr, og pelssele ble nesten utryddet. Elefantsele var også interessant. Ikke på grunn av pelsen, men oljen. I løpet av et år kunne fangsten være på 6000 elefantsele, og det ga 2000 tonn kvalitetsolje i utbytte.

Fra 1904 var det hvalen som stod i fokus - med nordmenn i hovedrollene. Den norske kapteinen C.A. Larsen startet det hele i Grytviken. I 60 år, fra 1904

I havnen i Grytviken ligger den gamle hvalskuta Petrel. Den ble bygd i Oslo i 1928 og ble brukt til hvalfangst inntil 1956. Deretter ble den brukt i selfangsten noen år, før nordmennene forlot skuta for godt. Den kunne gjøre 11 knop med sine 810 hestekrefter.

til 1964, var mer enn 30 000 nordmenn engasjert i hvalfangsten her nede. I 1919 var det sju befolkningssentre på øya: Prince Olav Harbour, Leith, Strømness, Husvik, Grytviken og Ocean Harbour. I tillegg var det havn for et norsk hvalkokeri i Godthul. Tre av stasjonene var norske, mens de øvrige hadde eiertilknytning til Argentina, England og Skottland. I 1909 var det 720 mennesker på øya, hvorav 80 prosent var nordmenn. Havet «kokte» av hval den gangen, og det var mer hval i Sørishavet enn noe annet havområde i verden. Totalt ble det fanget 175 000 hvaler i farvannene omkring Syd Georgia. Det gikk spesielt mye i blåhval, finnhval, seiwhal, knølhval og sørlig retthval. Fangsten gikk hardt utover de store bardehvalene, og man regner med at bestandene ble redusert til under ti prosent av opprinnelig bestand. Blåhvalen ble ytterligere redusert, og man antar at bestanden fortsatt bare teller noen få prosent av det opprinnelige nivået. Likevel er hvalfangerne stolte over øya og hvalfangsten. - Det var en annen bevissthet om naturvern den gangen. Vi kan ikke dømme hvalfangsten ved Syd Georgia etter nåtidens kunnskap, sier de.

I dag er Syd Georgia en fredet naturperle for fugler og sjøpattedyr. Det er observert 81 fuglearter, hvorav 31 hekker. Anslagsvis seks millioner pingviner og 70 millioner andre sjøfugler spiser totalt to millioner tonn mat i hekkesesongen, hvorav det lille krepssdyret krill utgjør 90 prosent. Videre kommer 300 000 elefantsele til øya for å parre seg, og pelssele er mer tallrik enn noensinne - to millioner individer. Syd Georgia er i dag en av verdens viktigste hekke- og yngleplasser - en edens hage midt i havet ved verdens ende.

Ikke verdt å oppdage, Mr. Cook? □

Grytviken - med kirken som naturlig midtpunkt - var et livlig industrisamfunn fra 1904 til 1964. Dette var hvalfangernes «hovedstad» og er fortsatt knutepunkt for turisttrafikken på øya. Her har den engelske garnisonen tilhold, og her finnes også et lite hvalfangstmuseum.

► minnestunder ved flere gravsteder med pingviner som stilltiende vitner.

Øya må bevares

Helt i sør på øya finner vi Drygalskifjorden omkranset av høye fjell og isbreer. Vi cruiser inn i en smal blindtarm av fjorden med våre gummibåter. Her inne i den såkalte Larsen Harbour finner vi to av Syds Georgias særegenheter - weddellselen og Syd Georgia-piplerka. Weddellselen hører egentlig hjemme nede på kontinentet, men en koloni på cirka 100 dyr har slått seg ned på Syd Georgia. Syd Georgia-piplerka er en uanselig liten spurvefugl som bare finnes på Syd Georgia. Her - langt ute i havet - har piplerkene tatt sin egen kurs og dannet sin egen art. Det er 3000-4000 hekkende par på øya, og de har kun tilhold i rottefrie områder. Brunrotta kom med selfangerne på 1800-tallet og er en trussel mot piplerker og andre sjøfugler ved at de tar egg og unger.

Hvordan er framtiden for naturen og dyrelivet på Syd Georgia? Guvernør Richard Ralph fra Falklandsøyene er den øverste myndighetsperson for Syd Georgia, som er engelsk territorium. Han er spesielt invitert gjest ombord på Professor Multanovskiy og forsikrer at England ønsker å bevare Syd Georgia som en naturperle.

Britene har blant annet utarbeidet en miljøplan som skal bidra til å beskytte det utsatte dyre-, plante- og fuglelivet. Siden

øya ligger utenfor området som reguleres av Antarktistraktaten, er det nødvendig med egen lovgivning. Planen har akkurat vært på høring, og man regner med at den vil tre i kraft fra høsten. Det er meningen å revidere denne planen hvert femte år.

Fra naturvernhold er man blant annet engstelig for at fiskerier kan skape problemer for de store fuglekoloniene på øya. Det er også bakgrunnen for et forslag om å utpeke Syd Georgia som World Heritage Site under FN. Ralph er imidlertid overbevist om at dagens fiskerier er bærekraftige og utøves i harmoni med internasjonale konvensjoner. Illegalt fiske etter dyphavstorsk, som er et stort problem mange steder i Sydishavet, er heldigvis ikke påvist omkring Syd Georgia, forteller han.

Økende turisttrafikk kan bli et problem, men engelskmennene ønsker turistene velkommen. I sesongen 1996/97 var det 52 skipsanløp på Syd Georgia, hvorav 22 cruiseskip. Totalt besøkte 2500 øya den sesongen. Britene ønsker imidlertid å føre streng kontroll med skipsanløpene til Syd Georgia. Alle skip må på forhånd søke om tillatelse til å gå i land på de forskjellige stedene, og de må også melde sin ankomst til øya ved å besøke engelskmennenes magistrat i Grytviken. I følge miljøplanen kan det bli aktuelt å skjerme flere viktige naturområder mot turistene i fremtiden.

Miljøplanen har ikke vært på offisiell høring i Norge, og det beklager ØYAS VENNER. Den inneholder nemlig flere

forslag som er kontroversielle sett med norske øyne. Blant annet foreslås det å fjerne reinsdyrene helt eller delvis, fordi de utgjør en trussel mot vegetasjonen og det opprinnelige arts mangfoldet. Dette er i dag et levende vitnesbyrd om den norske historien her nede, og mange vil nok føle det som et tap om reinsdyrene blir utradert. Foreløpig har reinsdyrene ikke ført til at noen naturlige forekommende planterarter har forsvunnet.

Engelskmennene er også bekymret for de gamle hvalfangststasjonene som nå er i svært dårlig forfatning. Miljøplanen foreslår derfor å stenge stasjonene for besøkende - med unntak av Grytviken. Det er et forslag som nordmennene er lite begeistret for, da man ønsker å restaurere deler av stasjonene og pusse opp de mange gravstedene. Tidligere har man også diskutert hvorvidt fangststasjonene bør selges som skrapjern - det vil si jernes med jorden. Et slikt prosjekt blir neppe gjennomført. Det ville blitt for kostbart og ville dessuten utradert kulturminner som ihvertfall nordmennene ønsker å bevare.

Nordmennene ombord på Professor Multanovskiy håper derfor at øya kan bevares både som et hvalfangstmuseum og som en naturperle for fremtiden. Selv om vårt opphold bare varer fem fattige dager, er det nok til å skape et brennende engasjement for det isolerte paradiset ved jordas ende! □

Syd Georgia er i dag en av verdens viktigste hekke- og yngleplasser. Øya huser anslagsvis seks millioner pingviner.

LIKER DU å tilbringe sommeren i blomsterengene? Da er det snart

på tide å komme seg ut.

DE SISTE ÅRENE har stadig flere skaffet

seg håndbøker om plukking og tørking

av smakfulle og – mer eller mindre – helbre-

dende urter. Andre er opptatt av slåtteeengene

fordi artene som lever der krever magre for-

hold, og nå trues av overgjødning og moderne

driftsformer i landbru-
ket.

VÅR BRUK AV URTER som mat, pynt

og medisin går like langt

tilbake som historien om mennesket.

Men neppe noen gang har interessen vært større, og forklaringene

flere, enn i middelalderen – før de moderne vitenskapene

ble oppfunnet, den gang mennesket selvsagt hørte

hjemme i naturen. Bli med inn i

HILDEGARDS URTE- HAGE

I herrens år 1106 ble en liten jente på åtte år gitt i tiende til munkeklosteret Disibodenberg i Tyskland. Mot sin vilje ble hun muret inn i et tilbygg sammen med en voksen nonne og en tjenestepike. Gjennom et vindu kunne hun følge munkenes messer og snakke med mennesker utenfor. ►

● RUTH SCHUKALLA

Havet, livet og Kameleonen

Skal du tilbringe fellesferien et sted mellom Strømstad og Farsund? Da kan du bli med på artssafari i fjæra eller på dypet, sjekke helse-tilstanden til sjødyr, plukke skrot, jakte på gift eller sette tennene i arter du knapt visste at fantes. Miljøskipet Kameleon skal på tokt langs sørlandskysten, under mot-toet «Et hav av muligheter».

● JON BJARTNES

Toktet er en oppfølger av fjorårets Store Giftjakt. Den gang fikk havner og poller langs kysten fra sven-skegrensa til Bergen besøk av giftjegere fra Naturvernforbundet, Blekkulf og Natur og Ungdom. Mannskapet var særlig på jakt etter PCB-rester i bunnsedimenter utenfor fabrikkkanlegg og verfts-områder. Fjorårets tokt vil bli fulgt opp med krav om opprydning i de havnene hvor de verste giftfunnene ble gjort. I sommer blir det, foruten videre giftjakt, både fiskekonkurranser og utendørs natt-kino, i og rundt havner fra Farsund og øst-over.

Hoppekreps og kommuneansatte

– Denne gangen blir det mye mer enn bare giftjakt, sier Naturvernforbundets prosjektleder Per-Erik Schulze. Sammen

med folk fra Natur og Ungdom og Blekkulfs Miljødetektiver er Schulze & Co i ferd med å komponere et mer allsidig miljøtokt, der jakta på miljøgiftene og deres skadevirkninger skal suppleres med naturopplevelser, lansering av miljøkrav og ressursutnyttelse i teori og praksis.

– Vi ønsker å spre nysgjerrighet, begeistring og omsorg for det mangfol-

dige livet under havoverflaten. Vi vil dykke, snorkle, fiske, samle, studere og ta prøver for å bli kjent med alt fra plankton og hoppekreps til purpursnegl og torsk. Deltakerne blir i første omgang medlemmer av Naturvernforbundet, Natur og Ungdom, Blekkulfs Miljødetektiver og andre naturinteresserte på Sørlandskysten. Men vi inviterer også dykkere, fiskere, lærere, forskere og kommunale myndigheter til å bli med på samarbeid, sier Per-Erik Schulze.

Aktiviteter til lands og til vanns

Miljøskipet Kameleon skal ligge i havn et par dager i de fleste større byene langs ruta. I hver havn blir programmet snekret

i samarbeid mellom Kameleon-farerne og lokale miljøvernere, mange av dem med tilknytning til de arrangerende organisasjonene.

Lokalbefolkning og turister skal få tilbud om å være med på mange forskjellige aktiviteter, tilpasset forskjellige interesser og aldersgrupper: Fisketurer med krok, line, teine og garn, skjellskraping, fiskekonkurranse der flest arter og sjeldneste fisk blir premiært, skrotjakt, prøvetaking på bunnen, artssafari i fjæra, servering av original sjømat på kaia, og visning av undervannsfilm på seilduk ved midnattstider. Men ifølge prosjektleder Schulze er det ikke noe grønt tivoli som skal på vannet.

– Den viktigste rollen for miljøbevegelsen er å koble forskningsresultater og politiske målsettinger med lokalkunnskap, engasjement og metoder for handling. Etter sommeren håper vi å stå igjen med både nyttig dokumentasjon om det biologiske

mangfoldet, og økt bevissthet og motstandskraft mot naturovergrep, sier Schulze.

Kunnskap som dør ut

Blant målene med toktet er altså å samle kunnskap og gjøre den tilgjengelig.

– Vi vil kombinere den kunnskapen marinbiologer, toksikologer og andre fageksperter har, med de kunnskapene som sitter hos lokalkjente folk. Blant spørsmålene vi leter etter svar på er hvilke arter som egentlig lever langs sørlandskysten, hvilke som er vanlige å treffe på, og hvilke man aldri ser. Og videre i samme retning: Hvilke spesielle miljøtyper gir liv til de forskjellige artene, og hvilke arter er så sårbare at de kan gi oss indikasjon på miljøforstyrrelser? Hvilke er stedbundne, og hvilke kommer bare på besøk av og til? Hvor i fjorden er de beste fiskeplassene? Mange steder er slike lokalkunnskaper i ferd med å bli borte. Århundrer av opplagret folkevett om kysten, spesielt hos kystfiskere og folk som har drevet i kystfart, står i fare for å forsvinne, forklarer Per-Erik Schulze.

Hormonhermere og turisme

Foruten dokumentasjon av det biologiske mangfoldet skal miljøtoktet spre budskapet om stopp i bruken av hormonhermende miljøgifter, og begrensning av slitasjen som småbåtlivet og turismen gjør i sørlandsskjærgården.

– Vi skal ha folk og utstyr ombord som for eksempel kan finne fram til miljøgiftskader, som kjønnsforstyrrelser hos snegler og misdannelser på lever og gjeller hos fisk. Dykkerne kan dessuten lete etter alt fra sjørøverskatter til gifttønner. Alt i alt har vi en rekke tilbud, og lokallagene skal være med på å bestemme aktivitetene for sin havn. Vi tar veldig gjerne imot tips om ting langs ruta som det er verdt å se nærmere på, sier Per-Erik Schulze. ■

Fra fjorårets tokt: Den store giftjakten.

Reiseruta

Disse stedene får etter planen besøk av Miljøskipet Kameleon i sommer:

Oslo, Fredrikstad, Hvaler, Strømstad, Koster, Tønsberg, Tjorne, Sandefjord, Larviksfjorden, Stavern, Grenlandsfjorden, Telemarkskanalen til Ulefoss og Notodden, Kragerø, Jomfruland, Lyngør, Arendal, Tromøysundet, Lillesand, Kristiansand, Ny Hellesund, Mandal og Farsund.

Toktet begynner i Oslo 3. juli, og slutter etter planen en måned senere i Farsund. De enkelte anløpsdatoene er ikke endelig fastlagt. Hvis du vil delta på arrangementer, eller vite mer, kan du ta kontakt med Naturvernforbundet eller følge med i lokalpressen når juli nærmer seg.

I går var jeg på ferie.

Selv om det bare var torsdag!

Gjett om det er noen som sier «ja» til et lite avbrekk fra barnehage eller skole! For det er ikke bare foreldrene som trenger litt opplevelsespåfyll! NSBs Kombinasjonsturer er laget for nettopp slike situasjoner. Ett eksempel er turen til Kristiansand Dyrepark med eventyrlige opplevelser for hele familien.

For mer informasjon, ring NSB Kundetelefon 815 00 888 eller kontakt nærmeste stasjon og spør etter Kombinasjonsturbrosjyren. Der finner du også mange andre spennende opplevelsesturer.

NSB Kombinasjonsturer, 1-3 dagers opplevelsesferie!
www.nsb.no

Kristiansand
Dyrepark

Barn 200,-
735,-

(Tog Oslo - Kristiansand t/r. Inngangsbillett til dyreparken.
Buss Kristiansand sentrum - Dyreparken t/r. Plassbilletter.)

NORSAS
Norsk kompetansesenter
for avfall og gjenvinning

Besøk oss på internett
<http://www.norsas.no>

Les mer om vårt
abonnementstilbud

@avfallsplassen

– møtestedet for avfall
og gjenvinning

Postboks 264 Skøyen, Drammensveien 175, 0212 Oslo
Tel: 22 51 07 00, Fax: 22 51 07 01
Henvendelser til: firmapost@norsas.no

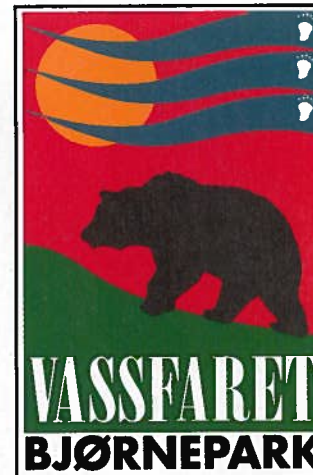
SCANDPOWER
MILJØTJENESTER

**Går dere inn i neste århundre
som en
miljøvennlig bedrift?**

Miljøstyring (EMAS & ISO 14000)
Miljøeffekter og -konsekvensutredninger
Energi og avfall
Miljø- og energiregnskap
Miljørisiko og -beredskap

SCANDPOWER
MILJØTJENESTER

Gåsevikvn. 2 / Postboks 3, N-2027 Kjeller
Tlf.: 64 84 44 00 Fax: 64 84 44 11 Email: hb@scandpower.no
www.scandpower.no

- Bjørnehegn med fem bjørner
- Elgehegn
- Geiter, lam, kaniner, høns
- Kjempestor lavvo
- Vassfartunet med håndverk og rømme og vafler

Åpningstider: Kl. 10 - 18

1. mai - 20. juni: lørdager, søndager og off. helligdager
20. juni - 20. august: alle dager
20. august - 26. september: lørdager og søndager

BJØRNEPARK - Flå i Hallingdal

Prøvekjør den nye
Volkswagen Bora.

Volkswagen Bora

Importer: Harald A. Møller AS.

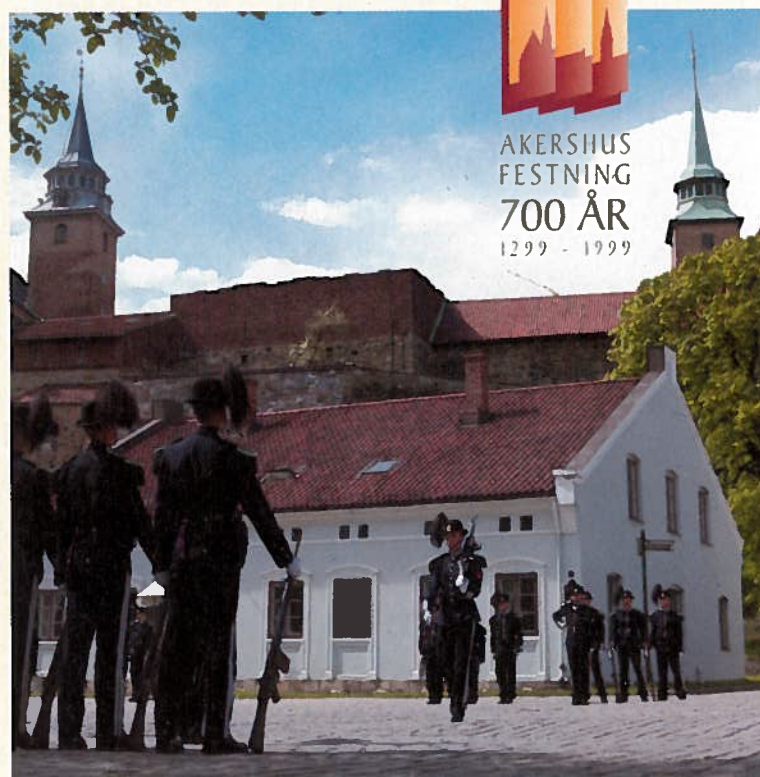
Forsvar er også vern av miljø, kultur og tradisjoner

Miljøvern er prioritert oppgave i Forsvaret - en oppgave som også inkluderer vedlikehold og drift av en rekke nasjonale kulturminner og bevaringsverdige områder.

Akershus slott og festning står sentralt i denne sammenheng, spesielt i disse dager da vårt riksklenodium feirer sitt 700-års jubileum med et fargerikt festprogram for hele familien:

Vil du oppleve en side av miljøvernaspektet du aldri har sett maken til, skal du besøke oss i perioden 8. mai til 19. september.
Vi sees!

Jubileumsprogrammet finner du også på Forsvarsnett: www.mil.no

Schhhhhhhhh.....

Våre nye fly tar av akkurat som andre. Du hører dem bare ikke like mye. Som eneste flyselskap i verden har vi kjøpt 55 nye Boeing 737 med en motortype som reduserer støyen til det halve. Dessuten minsker utslippene av karbondioksid med 20% og nitrogenoksider med 40%. Du ser hvilke motorer det er på vårt nye miljøsymbol, den grønne "firkløveren".

SAS er først med å investere i den nye miljøteknologien og skaper derved en ny standard for bransjen. Det betyr også at du i lang tid fremover kan fly med en av verdens minst miljøbelastende flyflåte når du flyr med SAS.

Vil du vite mer om SAS miljøarbeid, kontakt oss på telefon 64 81 80 25, fax 64 81 83 70 eller e-mail niels_eirik.nertun@sas.se, så sender vi deg ett eksemplar av miljørapporten for -98.

www.sas.no

ROVDYRENE vakt- bikkje

Lovene som skal beskytte de store rovdyrene er gode, men myndighetene følger dem for dårlig opp, mener **Foreningen Våre Rovdyr**. Den vil være vaktbikkja som passer på at myndighetene følger opp både sine egne lover og internasjonale avtaler.

● RUTH SCHUKALLA

Den siste rovviltmeldingen er knallbra. Den fastslår at vi må ha levedyktige bestander for å få artene til å overleve. Men

glansbildetekstene og festtalene er noe ganske annet enn det som skjer i praksis, sier Viggo Ree, medietalsmannen i Foreningen Våre Rovdyr. Han er lite fornøyd med norsk rovdyrforvaltning. Som et eksempel nevner han kvotejakta på gaupe:

– Vi har verdens største gaupekvote. Vi har en gaupebestand på rundt 500 dyr som nå skytes ned. I fjor hadde vi en kvote på over 150 gauper, i tillegg til kvotefri jakt over store deler av Vestlandet og Nord-Norge. I Spania finnes det dob-

belt så mange gauper uten at en eneste fellingstillatelse blir gitt, mener Ree.

Han innrømmer at vi har levedyktige bestander av både gaupe og jerv, men det er ikke bra nok, mener han. Lisensjakten på jerv i den sørlige bestanden kaller han «en ren utryddelsesjakt». Og det vil ta lang tid før vi får levedyktige bestander av bjørn og ulv, ifølge Ree.

Rødliste

Problemet er at forvaltningsorganene er gjennomsyret av jeger- og næringsinteresser, ifølge Foreningen. Et strids- emne er den såkalte rødlisten som klassifiserer truede dyrearter i ulike kategorier. Den brukes som en nøkkel i rovdyrforvaltningen: det er lettere å gi fellingstillatelser for arter som har havnet i de minst truede kategoriene. Ree forteller at listen opprinnelig ble utarbeidet av Norsk Zoologisk Forening, og senere oppdatert av Direktoratet for Naturforvaltning. Sammenlignet med det opprinnelige forslaget var mange arter justert nedover: bjørn ble klassifisert som «sårbar» istedenfor «direkte truet», gaupe som «hensynskrevende» istedenfor som «sårbar» og jerv som

«sjelden» istedenfor «sårbar». – Norge er det eneste landet i verden som lager en slik liste på bakgrunn av politiske, og ikke biologiske kriterier, kritiserer Ree.

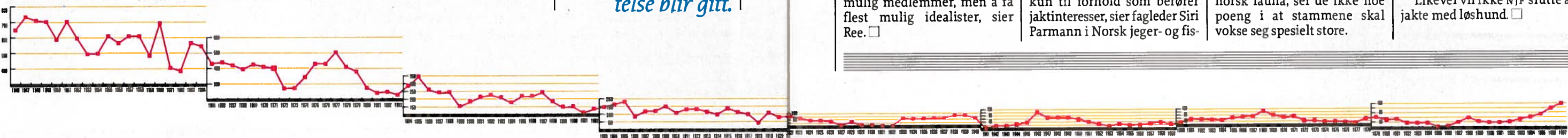
Likevel mener organisasjonen at forvaltningen og folk flest har fått en mer positiv holdning til rovdyr i løpet av de siste årene. Men i utkant-Norge har mange fortsatt en inngrodd motstand mot rovviltet. De motarbeider åpent norsk lov, forvaltning og naturvernorganisasjoner. Og frontene er harde. I fjor beskyldte Stortingetsrepresen-

I fjor hadde vi en kvote på over 150 gauper, i tillegg til kvotefri jakt over store deler av Vestlandet og Nord-Norge. I Spania finnes det dobbelt så mange gauper uten at en eneste fellingstillatelse blir gitt.

Jakten på rovdyr øker

Oversikten viser felte rovdyr i perioden 1846–1997. Vi må helt tilbake til 1909 for å finne dagens nivå på felling (149 dyr i 1997).

rovdyr

JEGERNE : – Naturlig del av norsk fauna

Norsk jeger- og fiskeforbund mener rovdyra hører hjemme i norsk natur. Derfor må vi lære oss å leve med dem.

● KRISTIAN JAHRE

Norsk jeger- og fiskeforbund vil ikke kommentere konflikten mellom husdyrhold og rovdyr.

– Disse spørsmålene må næringens egne organisasjoner ivareta. Vi forholder oss kun til forhold som berører jaktinteresser, sier fagleder Siri Parmann i Norsk jeger- og fis-

keforbund.

Parmann sier at Norsk jeger- og fiskeforbund (NJF) aksepterer rovdyr som en del av norsk fauna.

– Rovdyr er noe vi må leve med og tilpasse oss. De er en naturlig del av naturen vår, men vi trenger mer kunnskap om hvordan vi skal forholde oss til økte rovdyrstammer, sier Parmann.

Det er spesielt tre punkter NJF er opptatte av; jakt på rovdyr, rovdyr som konkurrent om viltet og drap av jakthunder.

– Vi har satt ned tre egne utvalg for å se på disse problemstillingene. Dette arbeidet blir antakelig ferdigbehandlet av organisasjonen i midten av april, sier Parmann.

– Bør åpne for jakt

Forvaltningen av bjørn og ulv har til nå vært preget av ekstraordinære forvaltningstiltak. Etterhvert som bestandene av rovdyr blir mer levedyktige, mener Parmann forvaltningen må inn i mer generelle former. Fordi om NJF ønsker rovdyr i norsk fauna, ser de ikke noe poeng i at stammene skal vokse seg spesielt store.

– Når bestandene er levedyktige, må rovdyra underlegges samme prinsipper for jakt som andre arter. Med noe praktisk tilrettelegging, er det naturlig at også jakt på bjørn og ulv innordner seg normale regler, sier hun.

Rovdyr forsyner seg ikke bare av sau og tamrein. Også en del av jegerens vilt er fristende mat for rovdyra. Hvordan økning i antall rovdyr vil slå ut på viltbestandene, blir også nøye vurdert av NJF.

Rovdyr dreper jakthunder

Ettersom det ikke finnes statlige erstatningsordninger for tap av jakthunder, er det heller ingen offisielle oversikter over hvor mange jakthunder som blir drept av rovdyr. NJF tilbyr imidlertid sine medlemmer erstatning for tap av jakthund.

– Tallet på jaktbikkjer som blir drept av rovdyr er nok ikke så høyt. På årsbasis dreier det seg om fem til ti hunder. Men for de som opplever å få bikkja drept av rovdyr, er nok det en tøff belastning, sier Parmann.

Likevel vil ikke NJF slutte å jakte med løshund. □

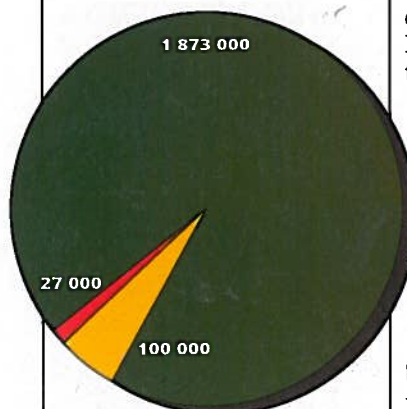
SAUETAP

Rovdyra tar mindre enn to prosent

Hvert år slippes 2 millioner sauer på utmarksbeite. Omlag 93 prosent overlever. 1,35 prosent ble i 1997 drept av rovdyr.

● KRISTIAN JAHRE

Sauetap ved utmarksbeite

■ Sauer som overlever beitesesongen
■ Sau drept av rovdyr
■ Sau drept av andre årsaker

Av 2 000 000 sauer som slippes på beite hvert år kommer omlag 93,6 prosent hjem igjen. 6,4 prosent forsvinner, men bare en femdel av disse blir beviselig drept av rovdyr (1997).

Trodde du rovdyra var i ferd med å utrydde sauen? Tabloidpressen og enkelte distriktsaviser kan gi inntrykk av det. De offisielle tallene sier noe annet. Hvert år slippes omlag 2 000 000 sauer på utmarksbeite. I 1997 ble 26 841 sauer dokumentert drept av rovdyr. Det vil si omlag 1,35 prosent. I tillegg forsvant omlag 100 000 sauer av andre grunner. Av all sau som forsvant på beite står altså rovdirene for omlag en femtedel. Ifølge seksjonsjef Terje Bø ved Direktoratet for naturforvaltning (DN) ble det utbetalt 35 314 593 kroner i rovdyrerstatning i 1997.

Har ikke oversikt

Leser man norske aviser, er man ikke ukjent med at sau blir tatt av rovdyr. Men hvor i allverden blir det av de andre sauene som blir borte fra beite?

– Vi har dessverre ikke full-

stendig oversikt over hva som skjer med disse sauene, svarer Kjell Nyhus, underdirektør i Landbruksdepartementet. Han fortsetter:

– En del kan selvsagt være tatt rovdyr, uten at det blir registrert. En del blir også tatt av hunder og jegere. Dessuten setter mange sauer seg fast og blir borte i myrer og fjell. Rev tar noe, og mange dør rett og slett av sykdom. Blant annet dør mange sauer av sykdommen alveld etter at de spiser en plante som heter rome.

– Hva med trafikk? Hender det at sauer blir kjørt ihjel?

– Trafikk utgjør en veldig liten del av tapstallet. Det er mulig en del sjåfører stikker av etter å ha kjørt ihjel sau, men vi har ikke mange registreringer av dette. Store mengder kan det umulig være, sier Nyhus.

OPPSYN UMULIG

Han forklarer det store ukjente tapstallet av sau med at det er umulig å holde oppsyn med alle dyra til enhver tid.

– Når vi ikke har kontinuerlig gjeting, må vi regne med at noe kan skje. Det lar seg ikke gjøre å kartlegge alle årsakene, sier han.

– Tar rovdyra andre husdyr enn sau?

– Ja, det forsvinner også en del tamrein. I enkelte områder blir så mye som 30 til 40 pro-

– Når vi ikke har kontinuerlig gjeting, må vi regne med at noe kan skje.

rovdyr

sent av nyfødte kalver tatt av gaupe og jerv. Problemet er størst i Sør- og Midt-Norge, mens problemet er forholdsvis lite i Finnmark. Selvsagt er det lokale variasjoner av dette, sier Nyhus.

Ifølge DNs tall tok rovdyr 12 000 av tilsammen 55 000 tamrein som forsvant fra beite i sesongen 1996/97.

– Hva med kyr?

– Rovdyr tar stort sett dyr som går fritt på utmarksbeite. Dermed er ikke rovdyr noen trussel for storfe. Det hender at en og annen kvige blir tatt av rovdyr, men det skjer kun sporadisk og er ikke noe stort problem, sier Kjell Nyhus i Landbruksdepartementet. □

Rovdyrene har ikke alltid skylden

Nå kommer meldingen om at rovdryrfrie områder på Vestlandet har større sauetap enn rovdryrområdene lenger øst.

● JENS P. TOLDNÆS

I beiteområdene ved Dovre har jerven bidratt til adskillig grå hårtuster i hodet på saubøndene. Jerven spiser sau hvis den får anledning og området ved Kåvatnet er betegnet som det verste beiteområdet. Her ble det dokumentert jervetap på omlag ti prosent i perioden 1991–1994.

Tre ganger så høyt i jervefrie områder

Kanskje er dette likevel ikke så ille. I hvert fall hvis man skal sammenligne med rovdryrfrie områder lenger vest. Ifølge avisen Nationen er tapsprosenten for lam i Frei utenfor Kristiansund omlag tre ganger så høyt, det vil si nesten tredve prosent. Og Frei er ikke enestående. Også andre typiske kystområder, som Valsøyfjord, Nesset, Tustna og Skodje, har langt høyere tapsprosent i samme periode. Sammenligner vi disse med Kåvatnet havner sistnevnte på en åttende plass i statistikken over områder med høye tapstall. Da snakker vi altså om det «verste» jerveområdet.

Det er flere forklaringer på dette fenomenet.

Romegress

– I en del av områdene med høye tapsprosent er det nok alveld-plagen som gjør seg gjeldende, sier viltforvalter ved Fylkesmannens miljøvern-avdeling, Ulf Lucassen, til Nationen.

Alveld er en sykdom som

ULVEN – DET SJELDNESTE DYRET

Ulven skal ha et meget strengt vern i Norge. Det har stortingset bestemt. For første gang på femti år yngler arten i de norske skoger. Den skal likevel ikke føle seg for trygg overfor norske myndigheter.

● JENS P. TOLDNÆS

U

lven er Skandinavias, og Norges, mest sjeldne dyreart. Etter krigen var ulven nærmest, kanskje helt, utryddet her i landet. I dag er ulvestammen i vekst.

To familier i Norge

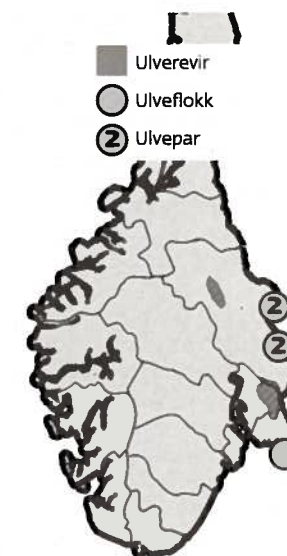
Det er likevel svært få ulver i Norge. De få dyrene som opptrer her er en del av en sør-skandinavisk bestand som har sitt tyngdepunkt i Sverige. I 1998 er det registrert seks familieggrupper. To av disse holder til i Norge. Det er første gang på omlag femti år at arten yngler i Norge. De to norske familieggruppene oppholder seg i Hedmark, Oslo og Akershus og i Østfold. Totalt ble det registrert omlag tyve ulver i Norge i 1998.

Velger å skyte likevel

Stortinget har sluttet seg til målet om å få etablert minst

8–10 familieggrupper av ulv i Sør-Skandinavia. Det betyr at ulven må ha et meget strengt vern, og at det, ifølge Direktoratet for naturforvaltning, er lite aktuelt å gi fellingstillatelser utenom i helt spesielle tilfeller. Likevel velger direktoratet å gi fellingstillatelse på to ulver i vinter fordi man er redd for at ulven skal spre seg. □

Utbredelsen av ulv i Norge

- Sauene må radiomerkes

Forsker Ivar Mysterud mener saue-
næringa må teknologi-
sere seg i kampen mot
rovdyra.
Radiomerking og
internett er med i opp-
skriften

● TOM ERIK ØKLAND

«Radiobjeller» er navnet på til-
taket Ivar Mysterud setter sin
lit til. I korthet fungerer dette
ved at dyrene har på seg små

sendere som varslar i det øye-
blikket dyret dør. Dermed kan
sauene rykke ut og
avdekke eventuelle rovdyska-
der. Rask igangsetting av mot-
tiltak kan forhindre større ska-
deomfang.

Sankelagene bør være
ustyrt med mobiltelefoner og
bærbare PCer. Dermed kan
informasjon om skader gjøres
tilgjengelig for andre lag over
hele landet. Man vil til enhver
tid vite hvor det er et rovdyr-
problem, og ha mulighet til å
forhindre og forebygge skader,
sier Mysterud.

Gjenoppvekke tradisjoner
Det er brukt flere millioner

kroner på utprøving av fore-
byggende tiltak mot rovvilt-
skader i Norge de siste årene.

Foreløpig er det ikke
dokumentert noen virkelig
effektive tiltak. Men det betyr
ikke at slike tiltak ikke finnes.
Man har kanskje ikke prøvd
det rette, mener Mysterud.

Han mener rovviltproble-
matikken ikke må ses isolert,
men settes inn i større sam-
menheng. Blant annet i for-
hold til arealforvaltning.

Vi har bestemt i Norge at
vi skal ta vare på kulturland-
skap frambragt av seterdrift.
Hvorfor kan ikke myndighe-
tene betale for organisert gje-
ting i områder med denne
type natur, slik at man gjen-
skaper en gammel tradisjon,
spør Mysterud.

Uholdbar konflikt
Mysterud har vurdert en
rekke tiltak mot rovvilt. Alt fra
duftstoffer som skremmer rov-
dyra til skremming av radio-
merkede dyr er behandlet i

Tema rovdyr

rapporten «Evaluering av
kunnskapsgrunnlaget om
forebyggende tiltak mot rov-
viltskader». Hans arbeid har
blant annet blitt lagt til grunn
for rovviltmeldinga. Et av Mys-
teruds hovedankepunkter
mot forsøkene som er gjort for
å redusere rovviltskadene, er
geografisk innsnevring:

Vi har innført et nytt
begrep som kalles «skadefor-
skyvende tiltak». Dette inne-
bærer at tiltak hos en saueier
kan føre til at rovdya bare
flytter seg til naboens flokk.
Det er med andre ord viktig at
tiltak benyttes regionalt, for-
klarer Mysterud.

Har det skjedd lite nytt i
etterkant av rovviltmeldinga?

Det er ikke veldig mye å
snakke om. Norsk institutt for
naturforskning er i gang med
et prosjekt for gjetting i Nord-
Trøndelag, men noe endelig
resultat er ikke klart.

Mysterud tror nytenking er
veien å gå i rovdyrkonflikten.

I dag er situasjonen helt
uholdbar. Konflikten er fast-
låst, alt man gjør endre i
krangel, sukker Mysterud. □

BJØRNEN – NESTEN UTRYDDET

I sagn og eventyr er Bamse
Brakar ansett som både klok
og snill. Kanskje det er fordi
den har en solid porsjon
vegetarianer i seg? Uansett -
vi har ikke vært like snille
mot bjørnen.

I løpet av 150 år lyktes det nes-
ten å utrydde bjørnen i Norge. I
1850 var det omlag tre tusen

bjørner her i landet. I dag er det
mellom 25 og 50. Det vil si at vi
«tar oss av» bare noen få prosent
av den skandinaviske bjørnestam-
men, som er på omlag tusen dyr.
Selv om også bjørnen har gått
katastrofalt tilbake, er bestanden
i vekst.

På kartet vises kjerneområdene
for bjørn. Det er et mål at binner
skal yngle i disse områdene i
framtid. Foreløpig er det, med
ett unntak, bare registrert yngling
av bjørn i Pasvik i Finnmark. Selv
om bjørnen er en alteter kan den
gjøre stor skade på sau og da
særlig søyer. □

Utbredelsen av bjørn i Norge følger i hoved-
sak kjerneområdene. I den senere tid er det
stadig oftere observert bjørn utenfor kjer-
neområdet i Sør-Norge. Dette er oftest
unge hannbjørner på vandring fra sine opp-
vekstområder i Sverige.

Norge på skadetoppen

Sammenlignet med 11
sentraleuropeiske land
har Norge definitivt
mest husdyrtap i for-
hold til antall rovdyr.

● TOM ERIK ØKLAND

Store deler av det siste århun-
dret har Norge hatt små stam-
mer av de fire store rovdya.
Utmarksbeite uten gjetting
eller hyppig tilsyn er et resul-
tat av dette. En naturlig utvik-
ling ville derfor være at økt
antall rovdyr fører til økt bruk
av gjetting som tiltak. I hvert
fall hvis man sammenligner
med situasjonen i andre land.

I Stortingsmelding 35 Om
rovviltforvaltning viser man til
en undersøkelse av rovviltkon-
flikter i 11 sentraleuropeiske
land. Her kommer det klart
fram at ingen av landene med

over 50 bjørn eller ulv bruker
utmarksbeite i skogkledde
områder. Norge har mindre
bestander av både bjørn og ulv,
men har i tillegg et forholdsvis
høyt antall gauper og noe jerv
som problemdyr.

Beite i utmarka

Sammenligner man resulta-
tene fra undersøkelsen med
situasjonen i Norge finner
man at vi har størst husdyrtap
per rovdyr. Årsaken er enkel:
Norsk landbruk benytter seg
av utmarksbeite i skogkledde
områder, selv der hvor det er
mye rovdyr.

Stortingsmeldingen kon-
kluderer med at skader forårs-
aket av bjørn og ulv best kan
reduseres ved å gjeninnføre
gjettingen i norsk landbruk.
Samling av dyrene i innheg-
ninger om natten samt bruk
av gjetterhunder vil også være
effektivt. □

Tiltakstyper

■ **Tilsyn:** Innebarer i
dag at en person går i
sauenes beiteområde

for å sikre forsvarlig
drift. Foregår normalt
mindre enn tre dager
per uke. Mye utprøvd.
Har ført til organisert
sauehold, men ikke
mindre rovdyrta.

■ **Ekstraordinært**

tilsyn: Flere personer
settes inn hvis rovdyr-
skadert har oppstått,
eller forventes. Stor
menneskelig aktivitet
skremmer rovdya.

Utprøvd, men ikke
dokumentert effekt.

■ **Gjetting:** Saueløk-
ken følges hele tiden.
Lite utprøvd i Norge,
en selvfølge i rovvilt-
områder i de fleste
land. Proves for tiden.
Dyrt, men effektivt.

■ **Sent slipp og**
tidlig sanking: Når
utmarksbeitet forkor-

tes går rovdyrta ned.
Noe utprøvd, med
varierende hell.

■ **Flytting av sau:**

Dyrene flyttes fra
typiske skadeområder
til beitemark med
mindre skadeomfang.
Utprøvd i Nordland.
Effektivt, men dyrt og
upraktisk.

■ **Jagting og**

skremming:

Rovdyra kan
jages/skremmes vekk
fra områder med
tamme. Flytter strengt
tatt bare problemin-
dividet fra et sted til
et annet.

■ **Produkjonsom-**
legging: Bruk har fått
støtte for å gå over til
melkeproduksjon.

Utprøvd i Nord-Trøn-
delag. Rovdyra flyttet
til nabobrukene, og
fant sau der.

■ **Rovdyrklaver:**
Beskyttende halsbånd
kan forhindre strupe-

bitt fra gaupe.
Utprøvd bredt. Kort-
siktig og lokal effekt.
Gaupa lærer, og tapet
forblir høyt.

■ **Luktskremsel:**
Sau påføres lukt som
skremmer rovdya
ved saltsteiner.

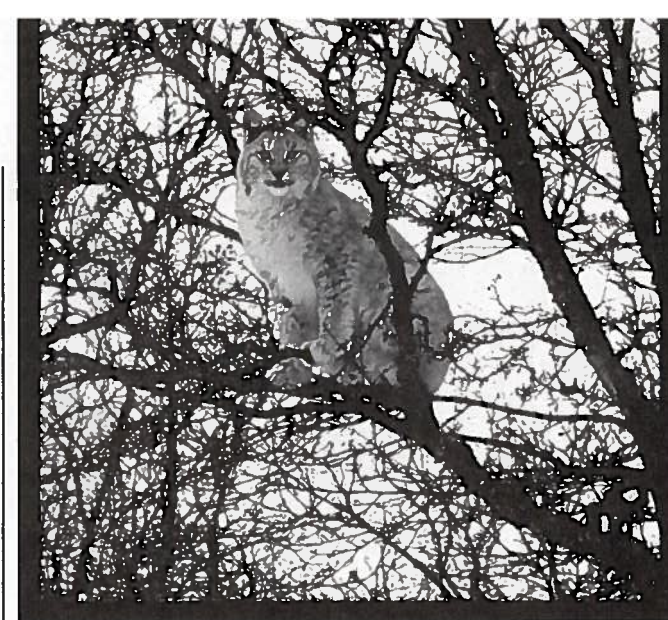
Utprøvd, med dårlig
resultat. Kun kortsik-
tig effekt, fordi rov-
dyra lærer.

■ **Avskylæring:**

Kadaver med vond
smak eller brekkmid-
ler legges ut som åte.
Rovdyra får avsmak
fra sau. Lite utprøvd i
Norge, på grunn av
etisk motstand.

■ **Vokterhunder:**
Hunder som beskytter
sau uten påvirkning
fra mennesker. Gjort
en del forsøk på dette,
vil bli vurdert videre.

Kilder: Stortingsmelding 35
(1996-97) Om rovviltforvaltning og
Rovvilt og Sauenæring i Norge 2.
Evaluering av kunnskapsgrunnlaget
om forebyggende tiltak mot rov-
viltskader.

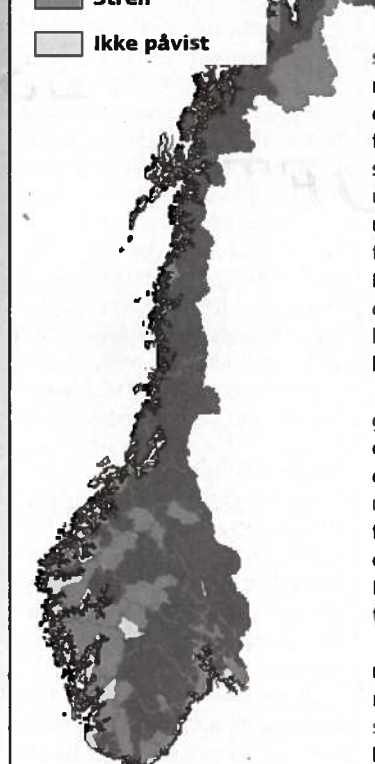

GAUPA LIGGER BEST AN AV DE FIRE STORE

Vårt eneste ville kattedyr,
gaupa, jaktes i dag over hele
landet. Likevel er den en
svært sårbar art.

● JENS P. TOLDNÆS

■ **Stabil forekomst**
■ **Streif**
■ **Ikke påvist**

gaupa
skiller seg ut blant de fire store
rovdya i Norge. Ikke bare fordi
den tilhører katteslekten, men
fordi bestanden har vært i vekst
siden 1930-tallet. Med noen få
unntak på Vestlandet er gaupa
utbredt over hele landet, og det
finnes i dag omlag 5-600 gauper i
Norge. Det kan høres ut som «en
del», men fordelt på over 300 000
kvadratkilometer er det ikke rare
bestanden.

I Norge er det likevel jakt på
gaupe over hele landet. På Sør-
og Vestlandet og i Nord-Norge er
det jakt uten kvotebegrensning. I
resten av landet gis det bestemte
fellingskvoter hvert år. Det skytes
omlag hundre gauper lovlig i
Norge hvert år. Endel av disse blir
tatt i feller.

På grunn av at gaupa er den
mest tallrike av de store rovdya-
rene er gaupa den rovdyrarten
som gjør størst skade i saueflok-
ken. □

Abonner på Norges ledende miljøavis

Natur & miljø Bulletin gir deg nyheter og kunnskaper om nasjonale og internasjonale miljøspørsmål. Kortfattet, poengtert og uten utenomsnakk. Vi presenterer faktiske forhold og veldokumentert bakgrunnsinformasjon slik at du selv kan danne deg en mening om aktuelle miljøspørsmål.

Natur & miljø Bulletin

Natur
til glede
og undring

Tekst: SIGMUND HÅGVAR • Foto: JØRN BØHMER OLSEN

Livsglede

Har du sett morgenduggen som tette perlerader i edderkoppens nett, og faren i den første blåveisen?

Har du hørt gresshoppenes jevne gnissing i lune høstkvalder, og rislende vann under tynn bekkeis?

Har du kjent sommervarmt vann mot kroppen, mykt grass mot nakne bein, og honningsmaken i rødkløverblomst?

Har du opplevet frihetsfølelsen på høyfjellets store vidder, skjønnheten i små detaljer, respekt for annet liv, og alt vi ikke forstår?

Har du følt at du fyltes av en uforklarlig glede, som du unnte hvert et menneske på denne jord?

Natur & miljø Bulletin

Fyll ut svarkortet og send inn. Du kan også tegne abonnemement ditt pr. telefon. Det er alltid hyggelig om du ringer oss på tlf. 22 04 46 00. Eller du kan faks svarkortet til 22 04 46 20

JA - jeg vil holde meg orientert om miljøspørsmål og tegner abonnemement på Norges ledende miljøavis.
☐ Bedriftsabonnemement: 500,- kroner pr. år
☐ Privatabonnemement: 199,- kroner pr. år

Navn:.....

Adresse:.....

Postnr:..... Sted:.....

Dato:.....

Signatur:.....

Sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten
betaler
portoen.

SVARSENDING
Avtalenr. 171113/52
**Natur & miljø
Bulletin**
St.Olavs plass
postkontor
0400 Oslo

Natur & miljø Bulletin
kommer med 22 nummer i
året.
Det betyr at du hver 14. dag
mottar bulletinen.

I tillegg får du 4 omfattende
temabulletiner i løpet av
året.

Ekspertoppgave

Nå har Blekkulf snekret sammen en hard nøtt for deg. Følg pilene med det svaret du mener er riktig. På hver pil finner du to eller tre bokstaver som du skriver inn på kupongen. Til slutt får du løsningen som du sender inn til oss.

Fem vinnere får Blekkulfs nyeste CD, Blekkulfs Beste.
Svarfrist 10. august.

start

Hvilket dyr?

Elg

sp

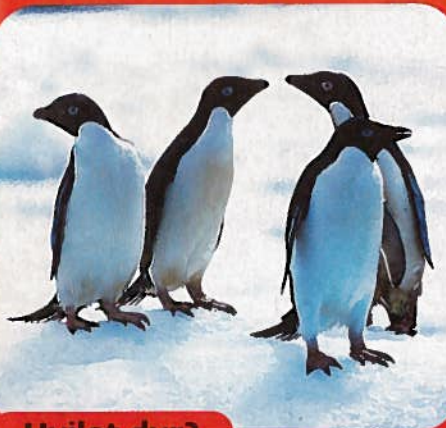

Dette er en ...?

Politimann

Miljødetektiv

fu

Hvilet dyr?

Pingvin

ve

Dyr med lang hals

Halsgnu

Sjiraff

Fyr med datadilla

Kalle Krabbe

ei

Pelle Reke

rdn

mål

Fine premier!

Plass til frimerke

SVARKUPONG

☐ Jeg vil bli miljødetektiv
☐ Jeg har svart på oppgaven

L Ø S N I N G :

Hvis jeg vinner vil jeg ha: ☐ CD, ☐ kasset

Navn:

Adresse:

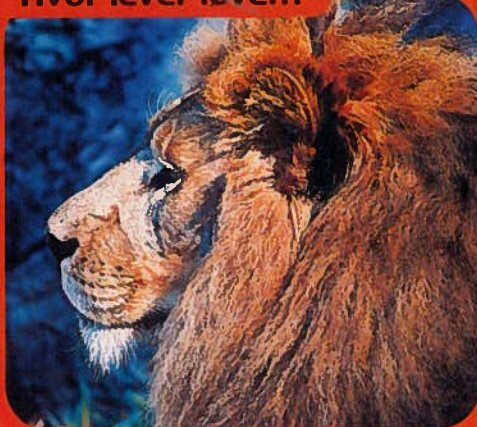
Postnr.: Poststed:

Fødselsdato og år:

Foresattes underskrift:

Blekkulfs miljødetektiver er Norges eneste miljøvernklubb for barn. Sammen med Blekkulf og vennene hans kan du jobbe for ren luft, rent vann og ren natur. Som medlem i klubben får du medlemsblader med spennende lesestoff om dyr, natur og miljø og oppgaver du kan løse selv. Noen ganger får du også plakater eller noe annet spennende. Medlemskapet koster 125 kroner, og vi starter med å sende deg et velkomstbrev med blant annet blader, klistremerker og en kul Blekkulf-pin.

Hvor lever løven?

Sverige

se

Bottolf

ti

af

Afrika

Rokkerolf

sk

Jordklodens kuleste

GODE MILJØVALG

Produksjon

SCA legger vekt på kontinuerlig reduksjon av råvare- og energiforbruk, samt minimalisering av avfall, støy og utslipp til luft.

Transport

Produktkomprimering samt industri-lokalisering bidrar til redusert transport-behov og lavere emballasjeforbruk. Dette gir igjen lavere energiforbruk og mindre utslipp i luften.

Fornybar råvare

Så langt det er teknisk og økonomisk forsvarlig, bruker SCA fornybare eller resirkulerte råvarer. Skogen forvaltes, og for hvert tre som hugges planter tre nye trær.

Avfall

SCA samler selv inn betydelige mengder brukt papir, og har også dette som viktig råvarekilde i nye produkter (=resirkulering). Restavfall går til kompostering eller industriell forbrenning. Slik forbrenning gir minimal forurensing, og frigjør energi til oppvarming som kan erstatte andre energikilder (f.eks. olje).

Vi i SCA bedømmer våre produkter både utifra hvor godt de oppfyller konsumentenes krav og hvordan de påvirker miljøet (livsløpsanalyse/energiregnskap). Skogen - vår viktigste råvare - er en fornybar ressurs. I SCA planter vi tre nye trær for hvert tre vi feller.

Produksjonen avpasses i forhold til kretsløpet, og vi har som mål å bare benytte nedbrytbare råvarer i våre produkter. Sterk komprimering av produktene har gitt redusert forbruk av emballasje og betydelig lavere transportvolum. Ønsker du mer informasjon, ta gjerne kontakt med oss på telefon 33 37 56 00 eller besøk oss på internett www.libresse.no eller www.libero.no